

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

ANUL VII » NR. 286 » 16 – 22 octombrie 2010 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

CRONICĂ DE CARTE

O cultură a marginalilor

Codrin Liviu Cuțitaru

Romanul „culturii marginalilor”, prin excelență, rămîne *Cannery Row/ Strada Sardinelor* (1945), publicat, recent, la Polirom, într-o foarte bună traducere românească.

ÎN » PAGINILE 10-11

Lucian Ban despre „Enescu Re-Imagined”

Un interviu de Valentina Băințan

Pianistul și compozitorul Lucian Ban locuiește în prezent la New York, unde este considerat „unul dintre cei mai dăruți și talentați pianști care au venit în New York în ultimul deceniu”.

ÎN » PAGINILE 8-9

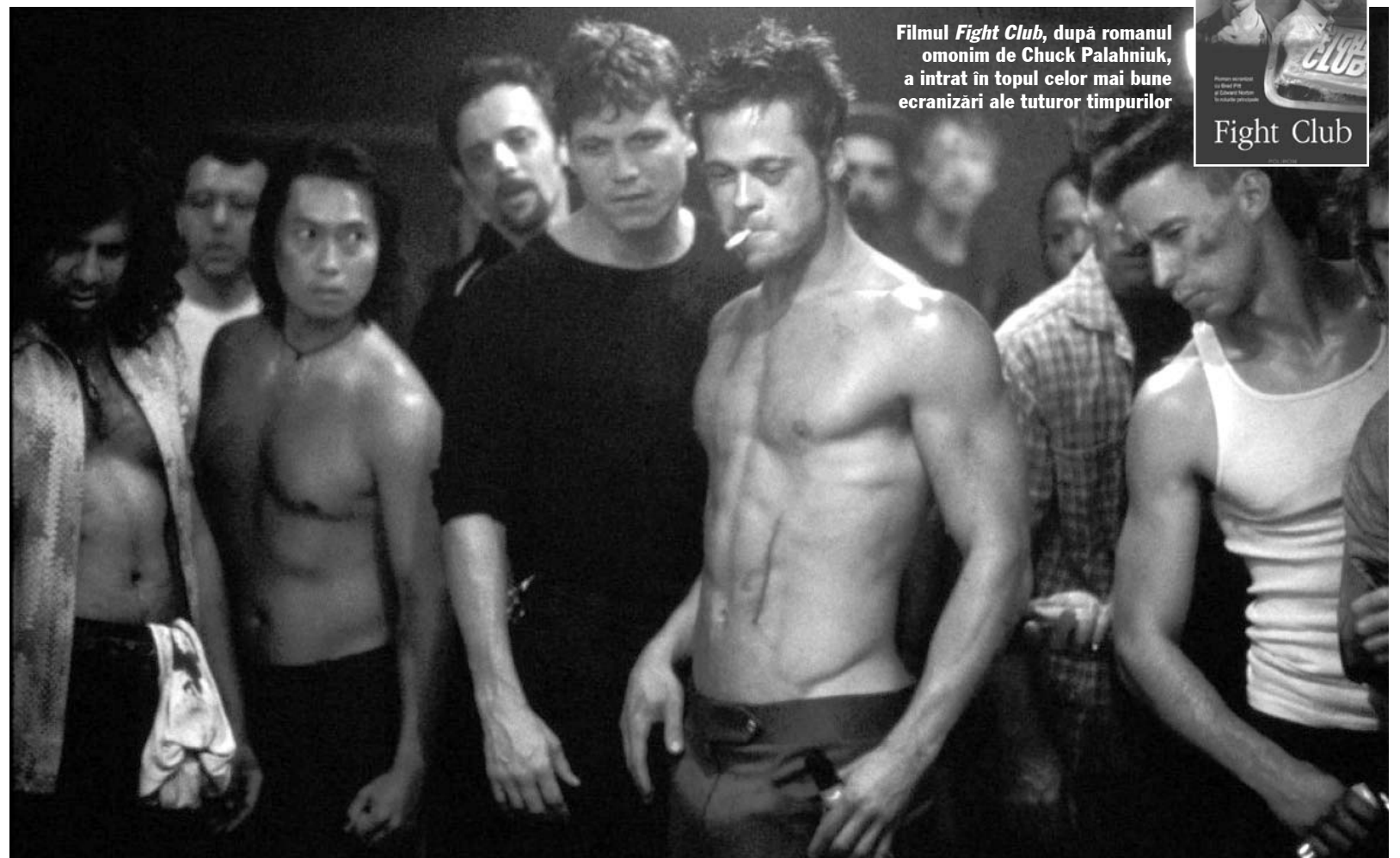
Jurnalistul Adelin Petrișor la Iași

Marți, 19 octombrie, de la ora 14.00, în Sala Senat a Universității „Al.I. Cuza”, Iași, Adelin Petrișor se va întâlni cu cititorii și cu studenții pentru o discuție despre volumul său, *Războaiele mele*.

ÎN » PAGINA 15

UNEORI, FILMUL EGALĂZĂ CARTEA. ALTEORI, O „ÎNGROAPĂ”

Ecranizările, între înger și demon

Filmul *Fight Club*, după romanul omonim de Chuck Palahniuk, a intrat în topul celor mai bune ecranizări ale tuturor timpurilor

Adaptările sînt încurajate de industria de film americană. Pe de o parte, Oscarul pentru cel mai bun scenariu adaptare se acordă din anul 1927. Pe de alta, anii 2000 au lansat serii de filme pentru copii și adolescenți trase după romane fantasy scrise de autori contemporani sau nu, dar devenite bestseller-uri. Ecranizările bune apar rar, dar sigur. Nu sînt doar apanajul trecutului.

Citiți un dosar realizat de Iulia Blaga ÎN » PAGINILE 4-5

www.suplimentuldecultura.ro

» Urmărește și comentează articolele din ediția tipărită a revistei și cele mai proaspete știri din actualitatea culturală

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Proiectul de țară: autocritica

Lucian Dan Teodorovici

Oricît de agitată ar fi fost săptămîna care se încheie, subiectele au rămas, în fond, aceleași. Pe plan politic, cearta fără urmări continuă. Pe plan social, ceva plutește în aer – dar plutește la fel de lipsit de orizont ca în fiecare din ultimele săptămîni. Un rezumat: sîntem săraci, sîntem deprimați, sîntem disperati. Pornind de la constatările astea, nimeni nu poate spune cu siguranță ce va urma.

Așa că mă mai retrag pentru o săptămîină într-un subiect diferit. Unul care n-are legătură cu fotbalul, deși pornește de la declarațiile unui fotbalist străin care joacă în România, la Steaua. Mă refer la portughezul Geraldo Alves, care miercuri, 13 octombrie, a oferit un interviu

„Gazetei sporturilor“. Și, vorbind despre fotbal, a vorbit de fapt despre una dintre cele mai mari probleme ale României actuale, una pe care, în trecut, am adus-o în discuție aici în urmă cu două săptămîni.

Portughezul, de puțin timp venit în România, face niște observații pentru care merită citat din plin. Întrebat ce părere are despre fotbalul românesc, Alves spune: „Nivelul e bun. Dar altceva mi-a sărit în ochi: trebuie să încetăm să ne mai considerăm mici!“, „Ne subestimăm groaznic! Acum eu vorbesc ca un român...“, „În Portugalia se zice mereu numai cît de buni sînt jucătorii, ce echipe tari există. Așa ar trebui să fie și aici: să ieșim în Europa și să le arătăm tuturor cine e România!“. Și, în fine: „Nu doar presa exagerează. Toată lumea,

românii, în general, sînt cei mai mari critici ai lor”.

Să uităm acum că era vorba despre fotbal. Să ne gîndim la noi înșine și la cum ne privim noi pe noi, indiferent de domeniul în care activăm. Fără a ține să redau aici experiența proprie, dar neavînd o altă la îndemînă, citind interviul lui Geraldo Alves mi-au venit în minte o sumedenie de momente care redau mentalitatea noastră, aceea de a ne disprețui pe noi înșine. Dau un singur exemplu personal: am fost furat de două ori în străinătate. De fiecare dată, prietenii au comentat, cu un zîmbet în colțul gurii: fii sigur că te-au furat niște români de-acolo. Evident, numai noi sîntem hoți, numai noi sîntem capabili de acte reprobabile...

Vi s-a întîmplat și dvs. Vi se întîmplă zilnic. Ba chiar dvs.

înșivă dați asemenea replici, pentru că deja v-a intrat în conștiință că aici, în România, nu se poate întîmpla nimic bun. Uneori aveți discuții aprinse pe temă, le am și eu. Urîm faptul că „ceilalți“ nu fac nimic pentru a ieși din letargia noastră românească. Și, în timp ce ne sorbim berea, constatăm trist: nu facem decît să pâlăvrăgim și să ne plîngem. De nimic altceva nu sîntem capabili. Avem o extraordinară capacitate de a ne exclude din tablou. Deși chiar asta facem noi în acele momente, deși la rîndu-ne doar „pâlăvrăgim și ne plîngem“, dăm vina pe toți ceilalți, nu pe noi înșine. Și mai sorbim o gură de bere, oftînd amar și dînd din mîna a lehamite...

Sînt sigur că bancurile cu scoțieni n-au fost inventate de scoțieni. Pentru bancurile cu români înșă,

n-a fost nevoie ca alții să-și bată capul. Noi înșine sîntem campioni mondiali la inventat asemenea bancuri, în care ținta noastră este românul prost sau le-neș sau șmecher. Și ne simțim cumva răzbunați spunîndu-le. Ne răzbunăm, adică, pe noi înșine. O numim autoironie și sună bine. Autoironia e vecină cu inteligența. Da, dar și cu resemnarea uneori. Dar și cu disprețul de sine. Dar și cu neputința. Cu lipsa de voință. Ba chiar și cu lașitatea.

Un fotbalist, nicidecum un filosof, venind din Portugalia lui care, la douăzeci de ani după intrarea în U.E., arăta cum, din păcate, dacă vom continua la fel, e posibil ca noi să nu arătăm nici peste încă douăzeci, spune: „Toată lumea, românii, în general, sînt cei mai mari critici ai lor“. Și noi trecem indiferenți peste asemenea observații. Ba chiar ne mîndrim că știm să fim critici cu noi înșine, se spune că asta-i o mare calitate. Da, o fi, dar nu și atunci cînd sîntem blocați în „proiectul critic“. Căci acesta este singurul nostru proiect de țară:

autocritica. Unul bulversant pentru ceilalți prin faptul că, deși sîntem mari specialiști în a observa răul din jurul nostru și a-l înfiera sau a ne autocompătimi din pricina lui, nu facem absolut nimic pentru a-l îndepărta. Drobul de sare al lui Creangă e la fel de actual ca orice specimen (congruent cu un specimen actual) din dramaturgia lui Caragiale.

Dacă ne vom recupera cîndva mîndria de-a fi român, asta în cazul în care am fi avut-o vreodată, sînt convins că, alături de ea, mai exact sub presiunea ei, prin țara noastră vor apărea și autoștrăzi. Sînt convins și că politicianii noștri, sub aceeași presiune, nu vor mai tăia, aproape cu indiferență, 25% din salarii, nu vor mai îndrăzni să fure voturi în Parlament, nu vor mai avea tupeul să promită, în campanii, lucruri aberante. Mai bine zis, nu vor mai fi cei care sînt astăzi. Dintr-un motiv simplu: pentru că într-un asemenea caz ei înșiși vor fi reprezentanții unui popor mîndru. De-aici, cred eu, ar putea porni totul.

TEO

GHEO

ROMÂNII E DEȘTEPȚI Marmelada 4R

Radu Pavel Gheo

Zilele trecute mi s-a făcut o poftă teribilă de marmeladă. Mi-a venit mai întîi rememorînd clipe din concediul din vara aceasta, cînd am cumpărat dintr-un supermarket croat niște cutiuțe cu o marmeladă de caise minunată (înghit și acum în sec cînd îmi amintesc). Mi-am amintit apoi și de calupurile rectangulare, maroniu-roșcate și lucioase, ce zăceau neigienic, dar atît de atrăgător, pe cîte o masă de alimentara comunistă de acum douăzeci și mulți ani, calupuri din care vînzătoarea tăia cu un cuțit mare cîte o felie gelatinoasă și dulce. Și, cînd pofta a atins un nivel critic, m-am ridicat în picioare și am pornit-o spre un supermarket autohton.

lată un adevăr surprinzător și trist pentru societatea abundenței în care trăim: în supermarketul românesc, care, spre deosebire de cel croat, este membru U.E., n-am găsit deloc marmeladă. Am descoperit doar un soi de înlocuitor care, din pricina poftei oarbe din acel moment, mi s-a părut acceptabil: produsul numit „marmelatta“. În definitiv, marmelatta e marmeladă în italiană, așadar eram, dacă nu acolo unde voiam, cel puțin pe aproape. Apoi, marmelatta era turnată într-o gălețușă

destul de mare ca să-mi satisfacă papițele gustative pentru cel puțin o lună. Și, ca o revanșă a societății abundenței, aveam și posibilitatea de a alege: între marmelatta de caise și marmelatta de căpșuni. După cîteva secunde de ezitare, am decis să omagiez marmelada croată cumpărînd marmelatta autohtonă, tot de caise. Am cărat gălețușă acasă, am deschis-o și am descoperit înăuntru, cu teamă și regret, o pastă semilichidă și miloasă, pe care mi-a fost teamă s-o gust. Dar știm cu toții ce înseamnă poftele. Am gustat, am mîncat și am rămas în gură cu un neobișnuit și înțepător gust dulce-chimical, care putea fi și de caise, și de cireșe, și de dovleac copt. În lipsă de altceva, bun și ăsta!

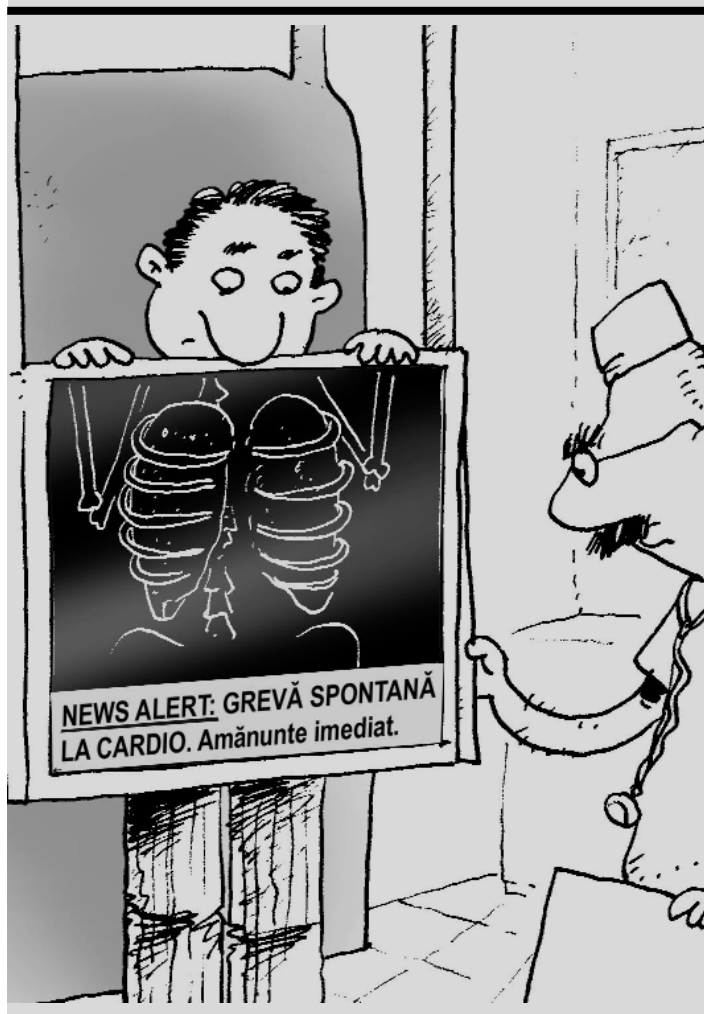
Abia ulterior, cu pofta oarecum potolită, mi-a venit ideea de a citi eticheta cu ingredientele produsului mult dorit. Astfel, am aflat de acolo că marmelatta de caise conține piure de mere deshidratate 80%, zahăr, acidifiant (acid citric), conservant (benzoat de sodiu, sorbat de potasiu), coloranți alimentari (poceau 4R, caramel), arome, îndulcitori. În afară de titlul mare de pe etichetă, caisele nu apăreau nicăieri. Nu păreau să fie nici în acidul citric, nici în benzoat, nici în

sorbat. Poate în misteriosul „poceau 4R“? Hai, fuga la Google!

Aflu astfel că „poceau 4R“ e de fapt Ponceau 4R, un colorant sintetic care nu are foarte mare legătură cu caisele, fiindcă se obține din petrol. Printre alte lucruri pe care le poate face (dar nu le face neapărat), Ponceau 4R poate accentua simptomele astmatice. În unele țări (cum ar fi Statele Unite, Finlanda sau Norvegia) este categorisit drept cancerigen. Mai mult, în Statele Unite figurează pe lista substanțelor interzise de Food and Drug Administration. Acum, că o fi sau nu cancerigen eu nu pot să știu, dar în mod cert marmeladă de caise nu e.

Asta mi-a amintit de un alt produs care mi-a atras odinioară atenția în supermarket. Era ceva plasat pe raftul cu brînză topită felii și era împachetat la fel ca brînză topită felii, dar producătorul n-a avut îndrăzneala să-i spună „brînză topită felii“. Era și greu. Pe pachet scria, cu bine-cunoscutele litere mici-mitite cu care e descrisă compoziția unui produs, că pachetul conținea un „preparat pe bază de grăsimi vegetale și proteine din lapte“, făcut din „apă, grăsimi vegetale, proteine lactice, zer praf, brînzetură, săruri de topire (E), sare, colorant (E)“. Apă, zer, proteine, săruri și coloranți. Un adevărat regal gustativ. Mă întreb cînd va veni ziua cînd n-o să mai existe nici o diferență între marmelatta pe care o car acasă într-o plasă colorată și plasticul din care e confecționată plasa. Poftă bună la masă!

SUPLIMENTUL LUI JUP

LUNA AMARĂ, DUPĂ 10 ANI DE MUZICĂ

„Nu s-au prea înghesuit artiștii români când a fost vorba să le pese de nedreptățile sociale“

Luna Amară aniversează 10 ani de activitate printr-un turneu național, care a debutat cu un concert pe care trupa l-a susținut pe 2 octombrie în deschiderea show-ului Ozzy Osbourne. Turneul național se desfășoară în perioada octombrie – noiembrie și include concerte în orașe precum Sibiu, Cluj-Napoca, Brașov, Suceava, Iași, Baia Mare, Galați, Timișoara, Arad și Craiova.

Interviu realizat
de Anca Baraboi

primează pentru tine, ca artist. Dacă vrei să faci doar bani, aștepti să pice doar concertele bine plătite, cînți o dată, de două ori pe lună și asta e tot. Și nu ajungi niciodată la... Rădăuți, să zicem.

Bineînțeles, e foarte important să ții la calitate. La început, cîntam oriunde și în orice condiții, iar fostul manager insista asupra acestui aspect. După 2007, am decis să nu mai acceptăm concerte în locurile care nu puteau oferi o sonorizare decentă. Așa că, indiferent de sume și de numărul de oameni, nu cîntăm dacă nu avem pe ce. E singurul criteriu ce nu poate fi... ocolit, niciunul. În rest, sînt situații și situații: uneori, 50 de persoane pot să te facă mai fericit decît 500; uneori, un concert caritabil îți dă mai mult decît un concert pe o sumă mare de bani. Dar sînt și concerte bine plătite, cu mii de oameni, după care rămii... fericit. Sau concerte pe bani puțini, cu lume puțină, după care îți vine să te lași de muzică...

În ultimul interviu din „Supliment“ spuneți că românii se autocenzurează prin nepăsare. Nu simțiți această nepăsare inclusiv în rîndul artiștilor? Ce ne lipsește să avem și noi un Street Fighting Man?

Probabil că, în cazul României, ar fi nevoie de o „street fighting nation“... Să fim sinceri, nu s-au prea înghesuit artiștii români când a fost vorba să le pese de nedreptățile sociale. Nici după '89, cu atît mai puțin înainte. Excepțiile notabile, dacă vorbim de rock cu mesaj după revoluție, se cunosc și le poți număra pe degete: Vali Sterian, Timpuri Noi, Sarmalele Reci (la început), Implant Pentru Refuz, Altar și Luna Amară. Vorbim de cei cu mesaj social-politic constant, nu de cei care zic: „Cum, dom'le, am avut și eu o piesă despre...“. Așadar, nepăsarea de care pomenești a existat mereu și am simțit-o dintotdeauna.

Românii s-au lăsat mereu pe mîna unui conducător, a unui singur om. Le-a plăcut să existe cineva în frunte, un „tătuc“ pe care să-l urmeze și pe care să dea vina mai apoi dacă lucrurile mergeau prost. Nu credem că un artist, în România, dacă vrea să se implice social, trebuie să se erijeze în lider de stradă: va fi rapid sufocat de mulțimea agățată de haina lui și care-i va cere: „Fă-ne, dă-ne, ia-le!“. Mergem mai degrabă pe ideea unui dialog între artist și public, a unui schimb de idei care să facă masele să gîndească singure.

Sînteți una dintre trupele care au protestat prin muzică. Mesajul vostru s-a schimbat însă în timp. Considerați că protestul nu mai are sens, că e ceva „adolescentin“?

Protestul poate îmbrăca diferite forme și expresii. El poate fi atît radical, cît și subtil. Poate fi violent, dar poate fi și înconjurat de o mare tristețe. Poate fi de grup sau solitar.

În același timp, omul e o ființă complexă. Experimentează o gamă largă de emoții și sentimente. Noi, ca artiști, încercăm să facem referire, în versuri, la tot ceea ce trăim, nu doar la nemulțumirile noastre de ordin social. Protestul este o parte importantă din ceea ce trăim, pentru că aceste vremuri te obligă să ieși atitudine, însă el nu este singurul lucru pe care ne interesează să-l exprimăm. De exemplu, vrem să vorbim despre mirare: de ce nu se mai miră românii în fața răului, în fața nefericirii, de ce le iau ca pe niște fapte date, naturale? Vedeti, și din lipsa mirării se ajunge la pasivitate, la lipsa nevoii de protest. Vrem să vorbim despre iubire: de ce nu o mai vedem, de ce atîta ură și încrîncenare? Din cauza urii, românii sînt ușor de manipulați, ura și frustrarea îi orbesc.

Am mai spus-o: românii le place mult să strige, și mai ales să strige sloganuri fără sens: „Fuck the system!“, „Să trăiți bine!“, „Jeși afară, javra ordinară!“, „Noi muncim, nu gîndim!“, „Ilescu apare, soarele răsare!“, și tot așa. Românii cad ușor în extreme, de aceea profunzimea aflată în mijloc, în echilibru, le scapă. Or, noi tocmai despre asta am ales să vorbim în ultima vreme. Mesajul nu s-a schimbat, a devenit doar mai nuanțat. Și pe următorul album, el se va întoarce la limba română și la expresii mai concrete.

» **Noțiunea de „box office“ este ceva extrem de relativ în România. Adică e posibil să cînți vineri pe o sumă cuprinsă între 1.000 și 2.000 de euro, în fața a mii de oameni, iar sîmbătă să cînți pe banii de bilete, cu 80 de persoane, într-un club mizer de cine știe unde.**

Cititi versiunea integrală a interviului pe www.suplimentuldecultura.ro

10 ani de activitate, care n-au fost prea ușori, dar care, cu siguranță, au fost niște ani foarte frumoși. Așa începe mesajul vostru către cei care vă ascultă. Cînd v-ați apucat de muzică, ați pornit cu niște idealuri, speranțe, căutări. Cît de mult s-au schimbat în cei zece ani?

Hmm... Nici măcar nu știm dacă am pornit cu vreun ideal, cu vreo speranță. Credem că, inițial, au fost doar plăcerea de a cînta și bucuria de a ne putea exprima artistic. Speranțele și idealurile au apărut puțin mai tîrziu, cînd am realizat că ceea ce facem chiar are impact la public și că mesajele noastre își găsesc ecou.

Evident, din acel moment ne-am dorit mai mult, am vrut să ajungem și pe scene mari, să ne auzim muzica la radio, să cîntăm cu trupe cunoscute de afară, să „atingem“ cît mai multă lume. Însă acestea au fost impulsuri alimentate major de management. Din fericire, am știut să ne păstrăm modestia și echilibrul interior și să conștientizăm faptul că scopul final e chiar muzica, actul artistic complet, că publicul nu e o redută de cucerit, ci un tovarăș de călătorie, cu propriile capricii și inconstanțe și că singura constantă în artă trebuie să fie sinceritatea. Faima, gloria, banii, toate trec – sinceritatea trebuie să rămînă. Și da, s-au schimbat multe în jurul nostru, în 10 ani – s-au schimbat oameni, s-au schimbat metodele de promovare, s-a

schimbat tehnologia, însă ne place să credem că sinceritatea ne-a rămas intactă.

Cea mai mare dezamăgire și cea mai mare mulțumire?

Cea mai mare dezamăgire este, probabil, aceea că nu a existat un salt calitativ major și definitiv în muzica rock românească. Generații întregi de muzicieni care s-au conectat la muzica europeană și americană a momentului, care au fost „la zi“ cu noile stiluri, care au știut să inoveze cu adevărat au rămas, mediatic, în umbra „legendelor“, al căror singur merit este că au supraviețuit în timp, fără să ofere însă nimic nou.

Cea mai mare mulțumire este că nu am cedat niciodată presiunilor – fie că ele au fost de ordin material sau de ordin muzical. Nu a renunțat nimeni atunci cînd a dus-o greu, nu i s-a urcat nîmănu la cap atunci cînd a dus-o bine. Nu am făcut compromisuri atunci cînd ni s-au propus. Și, cel mai important, am știut să păstrăm prietenia dintre noi, chiar și atunci cînd a fost pusă la încercare de certuri sau probleme personale. Și această prietenie ne-a ajutat să trecem și peste plecarea unor membri sau a managerului...

În același mesaj le mulțumiți și celor care au cumpărat albumele Luna

Amară în original. Cît a ajuns să vîndă Luna Amară acum?

Din ultimul album, *Don't Let Your Dreams Fall Asleep*, am vîndut cam 2.000 de CD-uri, în turneul de promovare și după aceea. Nu știm exact cîte exemplare s-au vîndut cu revista „Sunete“, partenerii noștri la acest album. Oricum, piața muzicală e într-un mare impas acum, de cînd cu download-ul. Însă noi sîntem hotărîți să scoatem în continuare albume cu copertă și booklet, pentru că pur și simplu credem foarte mult în această formă de prezentare – credem că e o formă care, îmbinînd muzica și arta vizuală, ajută la înțelegerea mai profundă a primei prin intermediul celei de-a doua.

„Trăiți bine“ după 10 ani de muzică? S-a terminat perioada de tranziție sau e, ca și în cazul României, endless?

Oh, e „endless“, cu siguranță! Și cînd spunem asta, ne referim mai ales la faptul că noțiunea de „box office“ este ceva extrem de relativ în România. Adică e posibil să cînți vineri pe o sumă cuprinsă între 1.000 și 2.000 de euro, în fața a mii de oameni, iar sîmbătă să cînți pe banii de bilete, cu 80 de persoane, într-un club mizer de cine știe unde. Așadar, e foarte fluctuantă situația materială; o lună poți trăi extrem de bine, următoarea nu prea. Asta dacă într-adevăr vrei să cînți și dacă asta

Ecranizările, între înger și demon

În 2006, cotidianul britanic „The Guardian” a publicat o listă cu cele mai bune 50 de ecranizări din întreaga istorie a cinematografului. Fiind vorba de 50 de locuri (fără un clasament propriu-zis, lista bazându-se pe voturile cititorilor), au intrat cam cele mai de înțeles titluri, de la *Rebecca* (1940) de Alfred Hitchcock, *Să ucizi o pasăre cântătoare* (1962) de Robert Mulligan, *Doctor Jivago* (1965) de David Lean și *Nașul* (1972) de Francis Ford Coppola pînă la *American Psycho* (2000) de Mary Harron, *Talentatul domn Ripley* (1999) de Anthony Minghella, *Fight Club* (1999) de David Fincher sau *Trainspotting* (1996) de Danny Boyle.

Iulia Blaga

În mod curios, lista care nu uita de *Sin City* (2005) de Frank Miller și Robert Rodriguez sau de *Pacientul englez* (1996) de Anthony Minghella lăsa deoparte și seria *Harry Potter*, și seria *Stăpînul inelelor*, și britishismele *Howard's End/Întoarcerea la Howard's End* (1992), *A Room with a View/Cameră cu vedere* (1985) și *Maurice* (1987), toate realizate de James Ivory după romanele lui E.M. Forster. În plus, se preciza în textul de prezentare, există în top filme bune făcute după cărți așa-și-așa, de exemplu celebrul *Nașul*, dar există în top și filme foarte bune care sînt adaptarea unor lucrări nonfiction – vezi *Goodfellas/Băieți buni* (1990), realizat de Martin Scorsese după cartea lui Nicholas Pileggi. Pe de altă parte, nici nu e musai ca după o carte bună să iasă un film bun – iar exemple negative sînt destule, primul care ne vine în minte fiind mini-telenovela *Dragoste în vremea holerei* (2007) de Mike Newell, după romanul lui Gabriel Garcia Marquez.

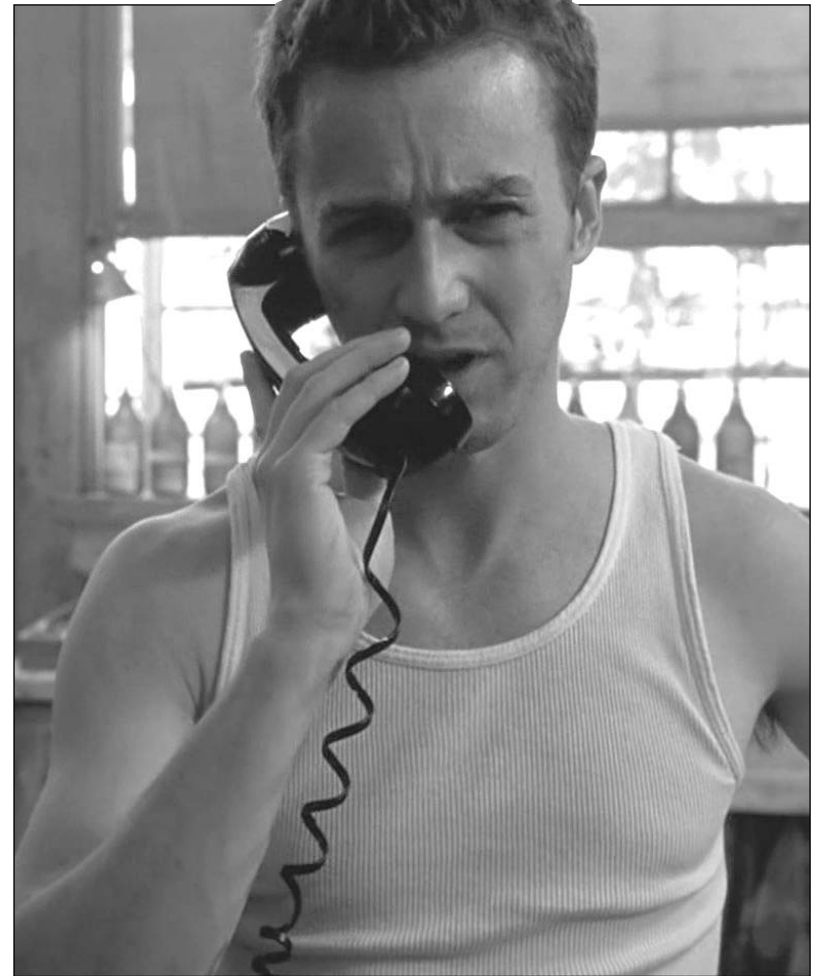
Trei ani mai tîrziu, probabil din lipsă de subiecte, „The Telegraph” a alcătuit și publicat un Top 25, ale cărui prime 10 poziții erau următoarele: *Mările speranțe* (1946) de David Lean, *La răsărușe de vînturi* (1939) de William Wyler, *Să ucizi o pasăre cântătoare* (1962) de Robert Mulligan, *Doctor*

Jivago (1965) de David Lean, *Ghepardul* (1963) de Luchino Visconti, *Tăcere-mieilor* (1991) de Jonathan Demme, *Legături primejdioase* (1988) de Stephen Frears, *The Big Sleep* (1946) de Howard Hawks, *39 de trepte* (1935) de Alfred Hitchcock și *The Prime of Miss Jean Brodie* (1969) de Ronald Neame. Pînă la poziția 25 intrau și clasici, și *No Country for Old Men/Nu există țară pentru bătrîni* (2007) de Ethan Coen și Joel Coen, dar – poate pentru a spăla păcatele colegului britanic – și seriile *Harry Potter*, respectiv *Stăpînul inelelor/Lord of the Rings*.

Topuri precum cele de mai sus ar trebui să ne facă să înțelegem că ecranizările bune apar rar, dar sigur. Nu sînt doar apanajul trecutului. În box office-ul acestui an din România, locul întâi e ocupat în continuare de *Alice în Țara Minunilor/Alice in Wonderland*, colorată și nu foarte fidelă adaptare a lui Tim Burton după Lewis Carroll, care – lansată fiind în 3D – a rupt gura ciugulitorilor de popcorn din mall-uri.

Un dublu cîștig

Adaptările sînt încurajate de industria de film americană. Pe de o parte, Oscarul pentru cel mai bun scenariu adaptare se acordă din anul 1927. Pe de alta, anii 2000 au lansat serii de filme pentru copii și adolescenți trase

Fight Club

după romane fantasy scrise de autori contemporani sau nu, dar devenite bestseller-uri. Primul *Harry Potter*, realizat după romanul lui J.K. Rowling, a apărut în 2001, la fel *Stăpînul inelelor – Frăția inelului*, realizat după J.R.R. Tolkien (născut în 1892 și mort în 1973), urmate din 2005 de *Croniclele din Narnia*, scrise de C. Lewis în anii '50. Urmînd această tradiție, *A-murg/Twilight* (realizat după romanele lui Stephenie Meyer) a relansat trendul vampirilor, adaptînd mitul la epocă. Adaptările după Dan Brown – *The Da Vinci Code/Codul lui Da Vinci* (2006), *Angels & Demons/Îngeri și demoni* (2009) – au ajuns în mod firesc pe ecran după ce romanele au fost vîndute în prostie, adresîndu-se

aceluiași public pasionat și de cărțile inspiratoare. Pe undeva, îi poți suspecta pe unii autori de azi că își scriu cărămizile cu gîndul că vor fi adaptate la un moment dat pentru marele ecran. E în mod cert vorba de un dublu cîștig. Dacă o carte devine bestseller, ea atrage în mod firesc și în mare viteză atenția producătorilor – dintotdeauna atenți la ce cărți se vînd, pentru a sări să cumpere drepturile de ecranizare.

An Education/O lecție de viață, filmul lui Lone Scherfig ajuns pe ecranele noastre în acest an și nominalizat la trei Oscaruri (printre care pentru scenariu adaptare), are la bază volumul autobiografic al jurnalistei britanice Lynn Barber, publicat în iunie

Bunicul, Înțeleapta și Ziaristul. Trei pentru porno-România

Nerozia buhăiește, prostia descreștește. Nu e nevoie să fii om de știință, ca să demonstrezi biologic sau anatomic lucrurile astea. E suficient să deschizi televizorul după-amiaza sau seara și să împarți o bună parte a invitațiilor din emisiunile-tabloid în două mari categorii: nerozii și proștii.

Pe cei din cea de-a doua pleiadă îi găsești întotdeauna liniștiți, senini, împăcați cu ei înșiși. Nu am văzut niciodată vreă fată dintr-aiă, turnată

uniform în plastic, pe față căreia să se citească vreă dilemă. Nu am dat peste nici vreun „tînăr june” împachetat în cercei și lanțuri, sprijinit cu dinții de o gumă pe care o molfăie în așa fel încît să-l admire toate audiența, pe care să-l macine vreă angoasă.

Proștii nu rîd, ci hăhăie; ei nu plîng, ci incesc; ei nu vorbesc, ci îndoie, fără folos, undelele hertziene. Relația prostului TV cu mediul înconjurător este cît se poate de cinstită, dar are,

întrucîtva, efecte benefice asupra celorlalți: ei nu-i fac rău mediului din jurul lor, mediul nu are nimic împotriva, iar asta nu alterează nici un micron din restul lumii. Cum ar veni, dacă nu există acțiune, ioc reacțiune.

Prostia nu e contagioasă. Nerozia este. Este, pentru că, de cele mai multe ori, lipsa de rațiune sau de sens apare la oameni pe care nimeni nu-i crede proști. Absolut toți au fost, cîndva, personaje

respectabile. Oameni cu care breasla din care fac parte s-a mîndrit, pentru că au dat ceva lumii. Astăzi însă, prin aparițiile lor surprinzătoare pe sticlă, reușesc involuntar să arunce pete imense pe restul colegilor lor. Și să trezească, măcar celor naivi din breaslă, sentimentul că s-au reîncarnat. Bogdan Chireac a fost un jurnalist apreciat. Astăzi, gazetarul a murit, pentru a-i lăsa loc în stenograme și înregistrări audio unui afacerist cu vocabular suburban. Nerozia personajului public nu e determinată de afacerile sau dosarele sale, ci de inconștiența cu care un om anchetat vorbește în asemenea hal,

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

pe un telefon despre care putea bănuși că e ascultat.

Lurie Darie și soția sa pozează dezbrăcați într-un ziar. Ziara se transformă, pînă seara, într-o emisiune. Emisiunea ajunge, a doua zi, din nou în ziare. Tăvălugul indecenței continuă, pînă cînd dintr-un fost actor important nu mai rămîne nimic. Oricît de neplăcut sună, presa are cea mai mare vină în moartea actorului Lurie Darie și nașterea Bunicului Porno de 81 de ani.

Nașterea Bunicului Porno și a Înțeleptei Porno, dixit chiar soția fostului actor. Presa este vinovată, pentru că un principiu de bază al jurnalisticii și, să îndrăznesc să spun cuvinte mari?, al umanității e să nu expui oameni care par lipsiți de apărare. Proștii nu se amestecă în mulțime și funcționează ca o supapă pentru angoasele oamenilor normali. Nerozii constituie însă un pericol uriaș pentru o țară și așa vulgară și agresivă pînă în măduva ratingului.

2009. Filmul făcea cinste cărții, pentru că regizoarea daneză, pe baza scenariului perfect al lui Nick Hornby, reușea un bildungsroman elegant cu care fiecare spectator putea rezona, cel mai mic multiplu comun fiind faptul că toți simțim importanța pragurilor (mai ales retrospectiv). Un alt exemplu din acest an de adaptare reușită e *The Ghost Writer/Marioneta*, realizat de Roman Polanski după volumul jurnalistului Robert Harris, pe baza scenariului scris tot de acesta, unde o poveste cu trimeri la fostul premier Tony Blair și la politica externă a Marii Britanii era narată cu instrumentele unui policier clasic, rasat.

Că nu întotdeauna o carte bună duce la un film bun o demonstrează *Mănâncă, roagă-te, iubește/Eat Pray Love* (2010) de Ryan Murphy, care a avut premiera americană în 13 august, iar pe cea românească în 15 octombrie. Faptul că volumul nonfiction al lui Elizabeth Gilbert a figurat în „New York Times Bestseller List” timp de 187 de săptămâni nu face din el un volum mai bun decât e, însă jurnalista-scriitor are haz, iar lectura cărții e „plăcută și deconectantă”. În film, hazul se pierde cum se pierde la spălat culoarea unei rochii vopsite pe aragaz. Din romanul descoperirii de sine rămânem, din vina străvezimii scenariului, cu ideea că Julia Roberts se duce la Roma să mănânce, în India să dea jos kilogramele în plus, meditănd, și ulterior în Indonezia ca să se relaxeze într-un loc exotic (meditând lejer, doar dimineața, cu o sălăciță după). Spre deosebire de

» **Tînărul Dennis Lehane, născut în 1965, are deja bune referințe. Clint Eastwood i-a adaptat în 2003 romanul *Mystic River*.**

Mystic River

Alice in Wonderland

Mănâncă, roagă-te, iubește, Julie și Julia/Julie & Julia (2009) de Nora Ephron lua un bestseller și îl gătea fără să-i altereze componentele active – pofta de viață, mai ales, exprimată prin vitalitatea Juliei Child, delicioasă în interpretarea lui Meryl Streep.

În alt colț al spectrului, *Precious: Based on the Novel Push by Sapphire*, recompensat cu Oscarul pentru cea mai bună adaptare, e povestea colțuroasă a unei adolescente de culoare care, ajutată de un asistent social și de o profesoară, reușește să înfrîngă determinările puternice ale mediului și ale propriei familii (violată de tatăl care i-a făcut și un copil, brutalizată de mamă) pentru a scoate nasul la lumină. Un film cu temă mare, *The Reader/Cititorul* (2008), ecraniza cunoscutul roman al lui Bernhard Schlink, publicat în 1995, sub forma unei pelicule profesioniste (scenariu – David Hare, regie – Stephen Daldry, interpretare pătimășă – Kate Winslet), dar complet albe, plate.

Ecranizarea poate relansa cartea

Există și alt gen de situații, cele în care ecranizarea relansează cartea. E cazul lui *Slumdog Millionaire/Vagabondul milionar* (2008), marele învingător al Oscarurilor din 2009. Britanicul Danny Boyle a ecranizat, de fapt, *Q & A*, prima carte publicată de indianul Vikas Swarup, în 2005. Plecat din start ca un outsider (producătorii se gîndeau la un moment dat să-l lanseze direct pe DVD), filmul a refăcut succesul mondial al *Vagabondului* (1951) lui Raj Kapoor, făcînd ca volumul inspirator să fie tradus în 40 de limbi. În 2007, Ethan Coen și Joel Coen ecranizau romanul *No Country for Old Men* al respectatului scriitor american contemporan Cormac McCarthy, roman ce fusese publicat în 2005. Filmul le-a adus fraților Coen cele mai mari succese la premiile Oscar din întreaga lor carieră, inclusiv Oscarul pentru cel mai bun film, în 2008, dar aceasta nu era prima ecranizare a unui roman de Cormac McCarthy. Primul roman al său adaptat pentru cinema a fost *All the Pretty Horses* (regia Billy Bob Thornton), în 2000. Anul trecut, John Hillcoat a ecranizat romanul său *The Road/Drumul*, iar o a treia adaptare, după *Blood Meridian*, e pe țevă. Mai ecranizat e Elmore Leonard (*Hombre, Out of Sight/Pasiune periculoasă, Jackie Brown, Get Shorty/Un mafiot la Hollywood*), dar tînărul Dennis Lehane, născut în 1965, are deja bune referințe. Clint Eastwood i-a adaptat în 2003 romanul *Mystic River*, Ben Affleck în 2007 *Gone Baby Gone*, iar Martin Scorsese *Shutter Island* (2010).

Concluzie

Trebuie să tragem o concluzie? Dacă da, aceasta poate fi extrem de scurtă: la baza unui film bun nu stă neapărat o carte bună, dar ar trebui să stea un scenariu bun. Deși (concursurile CNC o dovedesc hahaha) la baza unui film prost stau de multe ori scenarii bune. Da, și reciprocă e valabilă, dar mai rar.

The Godfather

Biletele se găsesc la:
Teatrul Național București, Teatrul Odeon, Teatrul de Comedie, Teatrul Bulandra, Teatrul Nottara, Teatrul Mic, Teatrul Metropolis, Teatrul Național de Operă și Opera Națională București, Centrul Național al Dansului București, Teatrul LUNI de la Green Hours, precum și la www.bilete.ro

www.fnt.ro

30 octombrie - 7 noiembrie 2010
ediția a 20-a

București

FESTIVALUL NAȚIONAL DE TEATRU

PRODUCĂTOR: UNITER

PROIECT CULTURAL FINANȚAT DE: MINISTERUL CULTURII ȘI PATRIMONIUL NAȚIONAL, CONSILIUL GENERAL AL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI, PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

CO-ORGANIZATORI: FIRCU, INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN, IONILIE MAREȘ, IONILIE MAREȘ

CO-PRODUCĂTOR: TVR

PARTNER: BRITISH COUNCIL

SPONSOR: Magna FNT

Partener de tradiție: Dilema, Dilema

Parteneri strategici: 73, ODEON, BVLANDRA, APT, Centrul Cultural al Clujului, IM, TEATRUL MIC, METROPOLIS, UNITER

Partenerii media: JURNALUL, COCOR STORE.RO, 107.3, CULTURĂ, Septembrie Cultural, NEMIRA, 107.3, CULTURĂ, Septembrie Cultural, electronic.ro, BEVA, scena.ro, DEUTSCHE WELLE

Partenerii media online: BizCompu, LiterNet.ro, PORTRO, NEMIRA, 107.3, CULTURĂ, Septembrie Cultural, electronic.ro, BEVA, scena.ro, DEUTSCHE WELLE

Partenerii media online: NEAPĂRAT.ro, LiterNet.ro, PORTRO, NEMIRA, 107.3, CULTURĂ, Septembrie Cultural, electronic.ro, BEVA, scena.ro, DEUTSCHE WELLE

Ognjen Spahić – Copiii lui Hansen

„Suplimentul de cultură” publică în avanpremieră un fragment din romanul *Copiii lui Hansen*, de Ognjen Spahić care va apărea în curând în colecția „Biblioteca Polirom” a Editurii Polirom. Traducerea din limba sârbă este semnată de Annemarie Sorescu Marinkovi. Romanul a câștigat premiul Meša Selimović (cel mai bun roman publicat în 2004 în Bosnia și Herțegovina, Croația, Muntenegru și Serbia).

– Fragment –

Pe 16 aprilie 1989 m-am trezit înaintea tuturor. Voiam să culeg câteva narcise încă neînflorite, care creșteau lângă zidul sudic al leprozeriei. Doream să se deschidă în camera mea, așa că am coborât cele două rânduri de scări de la etajul doi, cu o conservă plină ochi cu apă în mână. Cu o seară

înainte aceasta conținuse bucăți de ananas pe care eu și cu Robert le înfulecaserăm cu poftă. Ananasul reușea mai mereu să treacă de ochiul aprig al vameșilor și de cel înfometat al țăranilor români, astfel încât, după ce aceștia șterpeleau toate alimentele de valoare din pachetele de la Crucea Roșie, pe fundul cutiilor uriașe nu rămâneau decât conservele cu acest fruct tropical zemos. Presupun că era vorba de o superstiție legată de mâncare, de tipul „cafeaua din Republica Sud-Africană e radioactivă” sau „merele din Noua Zeelandă sînt vopsite artificial”...

Era o plăcere să privești pantele înzăpezite ale munților ce se conturau la orizont și să te gîndești la miinile fetelor din Caraibe, la degetele care doar cu câteva luni înainte mîngiuseră coaja aspră a fructului cu al cărui miez ne îndulceam noi acum. În timp ce înghițeam ananasul, lingeam în gînd și acele palme delicate și nu mi-e rușine să spun că, savurîndu-l, de multe ori aveam chiar o ușoară erecție.

Narcisele trebuiau culese înainte de răsăritul soarelui, ale cărui raze se ițeau deja din curba înaltă pe care fumul o descria deasupra fabricii de îngrășăminte chimice. Așa le poți prinde încă adormite, cu petalele închise, și doar le muți în alt pat. Apa rece le ține proaspete câteva săptămîni bune și înfloresc în fiecare dimineață.

Le culegeam rupînd tulpinile la un centimetru deasupra pămîntului. Important e să nu distrugi bulbul mare, care ascunde încă multe flori galbene, pentru anii următori. Pentru mormintele care vor adăposti oasele leproase ale prietenilor mei.

Din 1981 ne îngropau pe terenul spitalului, ca să reducă costurile transportului

AUTORUL

Ognjen Spahić (n. 1977) este cea mai puternică voce în proza muntenegreană de după divizarea fostei Iugoslavii. A studiat ingineria și filosofia la Universitatea din Muntenegru. *Copiii lui Hansen*, singurul său roman (Spahić a mai publicat o culegere de reportaje și două volume de povestiri, în 2001 și, respectiv, 2007), a apărut în 2004. În prezent, Ognjen Spahić lucrează ca jurnalist în Podgorica.

la crematoriul din București și să nu mai fie nevoiți să trimită urnele cu cenușă rudelor răspîndite pe întregul continent. Îmi amintesc că această schimbare nu a stîrnit nici o nemulțumire, pentru că toți – trebuie să rostesc pînă la urmă cuvîntul – leproșii își duceau zilele aici tocmai mulțumită rudelor îngrozite de boala noastră veterotestamentară. Pentru că lepra le aducea cel mai adesea oamenilor aminte de două lucruri: 1. secvențe din *Ben-Hur* al lui William Wyler – o colonie de leproși care rătăcesc prin lume, pedepsiți de Dumnezeu, condamnați la dispreț și la o moarte dureroasă în peșteri însingurate, departe de oraș; 2. teama de monștrii biologici, de intrușii secolului al douăzecilea, care, printr-o eroare fatală a naturii sau ca pedeapsă de la Dumnezeu, au reușit să pătrundă în epoca modernă.

Erau convinși că umflăturile noastre de carne palidă, excrescențele conice de pe spate, mîini și gît conțin germeii maladiei, gata să evadeze în lume și să răspîndească democratic cea mai veche dintre boli. Țăranii români obtuși, cu mintea chinată de frici iraționale și superstiții, ne considerau niște renegați stigmatizați ai neamului omenesc și, în același timp, niște făpturi diabolice, așa că nu își lăsau copiii urfii să se joace la mai puțin de câteva sute de metri de gardul leprozeriei.

Întotdeauna am avut impresia că spitalul nostru și împrejurimile lui sînt considerate mai degrabă un cimitir blestemat prin care bîntuie strigoii, decît o instituție medicală. Presupun că la asta contribuiau și cămeșoaiile lungi de in, care protejau de soare și de înfățișarea bolnavului. Cel puțin pe cei care aveau ochi.

Fiecare lepros vrea să știe în ce fel a fost ciuntit corpul celuiilalt. Asta era cea mai frecventă temă de discuție între patru, iar în unele cazuri între trei, ba chiar între doi ochi. Zonele cele mai sensibile sînt organele sexuale masculine, care, în unele stadii ale bolii, seamănă cu o rădăcină uscată de gențiană sau, mai exact, cu niște degete sfrijite și neputincioase de bătrîn. Starea acestei părți a corpului dicta, tacit, și statutul pacientului în colonie.

Eu unul am avut rara șansă ca bărbăția să-mi rămînă neatinsă de „minunile bacilului lui Gerhard Armauer Hansen”. Și, fiindcă și înainte de a mă îmbolnăvi mă puteam lăuda cu dimensiuni decente, povestitorului dumneavoastră, imediat după sosire, i-a fost conferită funcția de conducător, orice ar fi însemnat asta în acest loc.

Indiferent că trebuia să se împartă poana pe care și-o făcea cu noi comunitatea catolică și pe care o lăsa la poartă, să se decidă cîte lemne vor fi folosite pentru încălzit, să se împartă recolta de cireșe și cartofi în părți egale, eu eram chemat să hotărîsc. De obicei, nu erau probleme. Nimeni nu se supăra sau nu era în stare să o facă. Protestele se rezumau la murmure sub glugile de in sau certuri mărunte pe holurile întunecate ale clădirii. Însă lucrurile scăpau uneori de sub control și atunci se impuneau măsuri mai radicale, cu acordul celorlalți bolnavi. De pildă: Cion Eminescu l-a lovit pe Mstislaw Kasiewicz cu un lemn în cap, totul din cauza unei neînțelegeri legate de mărimea roșiilor care le-au fost împărțite. Atunci trebuia să reacționezi corect și rapid.

Cu greu am reușit să deschid ușa boxei nr. 42, care, prin hotărîre comună, fusese declarată celulă de detenție în caz de comportament inadmisibil. În timpul șederii mele în leprozerie, aceasta a fost deschisă de patru ori în total. Săracul Cion și-a petrecut în numărul 42 o noapte, pe bună dreptate, dar și dimineața de după, intrucît a refuzat să iasă, pe motiv că fusese jignit de pedeapsă. Cînd M. Kasiewicz i-a oferit cu generozitate înțemnițatului partea lui de sfere roșii și suculente, Cion a ieșit în sfîrșit, suspinînd. Dușmanii s-au îmbrățișat cu căldură și totul a reintrat în normal.

Mai tîrziu, Mstislaw Kasiewicz și Cion Eminescu au continuat să schimbe îmbrățișări fierbinți în intimitatea saloanelor cu plafon înalt, pe saltelele umplute cu lînă mucegăită, în băile și holurile înfundate ale leprozeriei. Nu am înțeles niciodată cum reușeau să-și depășească desfigurarea corpurilor substanțial distruse de boală. Lui Cion îi lipsea nasul, în locul căruia se căsca o gaură întunecată și mucoasă, în care puteai băga cel puțin două degete. Nici restul nu era mai atrăgător. Piciorul drept, fără talpă, i se țira pe pămînt ca un leș, iar cămeșoia de in era despărțită de spate de bucăți înfricoșătoare de mari de carne întărită.

Kasiewicz suferea de o altă formă de ologire. Trăsăturile faciale erau la locul lor, în schimb încheieturile tuturor membrelor îi fuseseră distruse. Cînd mergea, Mstislaw semăna cu o marionetă supradimensionată din cele mai cumplite coșmaruri ale copiilor. Indiferent cum ar fi arătat actul sexual al celor doi nefericiți, sînt sigur că M.K. nu stătea niciodată în genunchi.

Primele nemulțumiri cu privire la relația lor au apărut din motive pe cît de pragmatice, pe atît de neîntemeiate. Numărul 36 din *Gazeta medicală* (ianuarie 1984), care apărea la București sub egida Națiunilor Unite, anunța pompos „o nouă boală ce va schimba fața umanității”. În următoarele zile toți au citit paginile despre SIDA, unii cu un rînjit, alții cu o neînțelegere indiferentă. Am observat că apariția acestei noi calamități biologice suscitase și o anumită doză de gelozie. Puteai simți că lepra se bucură de un respect ciudat printre victimele sale. În timpul disputelor încinse din curte, s-au făcut auzite vorbe necugetate de dispreț și ură; *sindromul imunodeficienței dobîndite* era numit o „farsă medicală”, menită să descalifice racilele renumite, ciuma, cancerul, sifilisul și, bineînțeles, lepra. Leproșii își iubeau boala și o respectau ca pe un dușman demn.

„De SIDA se îmbolnăvesc de regulă narcomanii intravenoși, hemofilicii și homosexualii”, citea cu glas tare Ingemar Zoltán, în timp ce ceilalți dădeau din cap cu înțeles, schimbînd șoapte în care, nu din întîmplare, se puteau desluși două nume: Cion și Mstislaw. După ce bolnavii au aflat aceste lucruri, atitudinea față de cei doi amanți s-a schimbat considerabil. Neînțelegînd natura noii boli, erau convinși că aceasta e progenitura demonică a actului homosexual în sine. Se fereau de Kasiewicz și Eminescu ca de... era să spun lepră. Și pe undeva era de înțeles.

Cine nu a pătruns pînă în cele mai întunecate cotloane ale corpului și minții deformate de lepră nu va putea înțelege comportamentul aparent irațional care ascunde adesea în sine impulsuri complet diferite de cele la care v-ați gîndi, ca aparținători ai unei alte lumi, lumea ne-leproșilor. Acest mecanism a funcționat și în cazul comunicării lui Cion și Mstislaw, a cărei esență a pălit însă în fața valurilor făcute de „noua boală” și de presupuușii ei apostoli, homosexualii.

De-a lungul anilor, realitatea din leprozerie a dat naștere legii că aici emoțiile nu pot și nu trebuie să existe. Cu toții eram un singur corp care respira boala, dormea cu boala și muria din cauza ei. Acest mecanism practic putea fi considerat parte a echilibrului naturii, care tinde către menținerea elementară a fragilei sănătăți fizice și mentale a rasei omenești.

Lichidarea organului sexual anula instinctele reproductive și, astfel, și

posibilitatea apariției unei sarcini în sînul comunității bolnavilor.

În leprozeria mea, pe lângă unsprezece bărbați, era și aproape o femeie.

Nedeterminarea i-o datorez unei ru-soaice bătrîne, Margareta Iosipovici, care, de cînd țineam minte, vegeta într-o stare de semihibernare. Nu ieșise de ani de zile din cameră, dar moartea nu voia să-i bată la ușă. Băteam doar eu, o dată pe săptămîină; și, după ce așteptam răbdător ca bătrînele-i coarde vocale să scoată un sunet de-abia perceptibil, intram să-i iau pulsul și să îi torn cîteva linguri de ciorbă pe gît. Margareta îmi răspundea cu povești – amintiri care datau din ultimele zile ale Rusiei țariste și din crudele gulaguri ale tundrelor siberiene, dar și din zilele de început ale leprozeriei, de imediat după înființare.

Vocea răgușită venea din adîncul pieptului, răspîndindu-se în cameră la frecvențe joase. După zece minute aveam impresia că o aud de peste tot. Povestea fluent, cu un ton egal, care amintea de sunetul unei vechi plăci de gramofon.

Rusa ei mă înnebunea uneori. Vorbea de perioada țaristă folosind un amestec de termeni arhaici și adjective exotice, care îmi subminau rusa învățată la școală. Cînd povestea despre Rusia Roșie, începeau să mășlăuiască coloane întregi de denumiri tru-fașe ale diferitelor comitete și titluri de mărunți oficiali ai lui Stalin, din pricina căroră, dacă înțelegeam eu bine, ei și lui bărbatu-său le înghețase sufletul în Siberia. În gulagul 32-A, Margareta Iosipovici contractase și bacilul lui Hansen. Covîrșită de povara leprei, curajoasa femeie reușise, totuși, să își păstreze mintea limpede pînă în ultimul moment. După ce renunțase la corp, sperînd la compasiunea colegilor de suferință, Margareta Iosipovici își petrecuse ultimii zece ani plutînd pe marea neagră a amintirilor, plîngîndu-se mereu de frig, frigul siberian care îi intrase pe veci în oase.

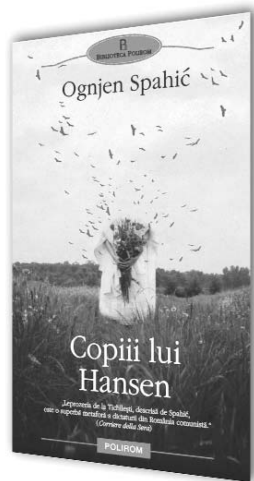
Chinurile celorlalți, ca și ale mele, începeau odată cu crăpatul de ziuă. Muncitorii cu salopete albastre se îndreptau în șiruri spre fabrică, iar noi așteptam ziua cu dureri de diferite intensități. Comunicarea cu lumea începea, cel mai adesea, cu inspecția propriului trup, pentru a observa eventualele modificări. În funcție de rezultate, dispoziția varia de la depresie suicidală la o vaagă euforie.

Oglizile din saloanele leprozeriei văzuseră orori demne de iad. Fiecare avea cîte una, așa că, încă de la primele ceasuri ale dimineții, puteai auzi înjurături sau urlete de durere, dovadă că Hansen fusese harnic în noaptea care trecuse. Teama îi făcea pe mulți să își imagineze că le crescuse peste noapte o cocoasă, că o parte din nas o luase la stînga sau că pielea de pe mîna li se asprise foarte mult. Nici nu vă puteți imagina ce se petrecea în spatele ochilor. Ce gînduri putea naște chiar și cea mai obișnuită durere de cap!

Mycobacterium leprae sculpta în continuare nu doar corpul, ci și mintea, deformînd-o, din cînd în cînd, ca pe plăgile deschise de pe umeri și spate. Nu te puteai aștepta ca aceste

CARTEA

Acțiunea romanului *Copiii lui Hansen* se desfășoară în România, mai exact în leprozeria de la Tichilești, ultimul lazaret de acest fel din Europa, un univers închis și damnat în care își petrec viața o mîna de oameni proscrși de familie și prieteni din cauza cumplitei lor maladii. Morți pentru lume, fără o legătură oricît de fragilă cu ea, leproșii asistă de la distanță la evenimentele care au zguduit Europa în ultima jumătate a secolului trecut, de la al Doilea Război Mondial pînă la revoluția din 1989. În interiorul granițelor acestui spațiu, mai puțin spital și mai mult anticameră a morții, se construiesc ierarhii și relații de putere, afinități și dușmăanii, iubiri și trădări. Fără a ocoli niciunul dintre amănuntele șocante ale vieții cotidiene, de la îmbrățișare la crimă, Spahic pune în scenă, cu o extraordinară subtilitate, drama totalitarismului și a izolării, în care singurul punct luminos, deși iluzoriu, este aspirația spre libertate.

împrejurări să nască bunele intenții și optimismul caracteristice rasei ome-nești, dar nu vreau nici să spun că așa ceva nu exista în leprozerie. Doar că, laolaltă cu urîtenia corpului, și cealaltă urîtenie, imprimată în ființa umană, ieșea mai bine în evidență.

Însă nu aș putea folosi aceste criterii pentru a-l judeca pe Robert W. Duncan, colegul meu de cameră. El reușea să își mențină buna dispoziție în ciuda bolii, ignorîndu-i trucurile și capcanele. De asemenea, avea norocul că la el boala înainta foarte încet; aceasta se făcea observată – ghidîndu-se parcă după un ceasornic imperturbabil al naturii sau al lui Dumnezeu – chiar în momentele în care credea că s-a vindecat.

Mulțumită lui Robert W. Duncan, anii pe care i-am petrecut în leprozerie mi s-au părut mai scurți. R.W.D. nu a uitat niciodată de ziua mea. De fiecare dată primeam cadouri care se potriveau perfect nevoilor sau gustului meu. De cel mai drag dintre ele, *White Album* al Beatlesilor, apărut la Jugoton, îmi voi aduce aminte toată viața: acesta a reprezentat pentru mine sunetul bunătații și al prieteniei neîntinate. Îmi aduc aminte că bătrînul Ingemar Zoltán, ascultînd *Back in the USSR* la difuzor, țipa de fericire, convins fiind că ascultă un marș de propagandă care dă un ultimatum tancurilor rusești de pe străzile Budapestei. În fiecare zi mășlăuia pe coridoare și cerea să-l mai asculte încă o dată și încă o dată, fredonînd refrenul pe care-l împănă cu lozinci antisovietice.

Cadourile lui Robert aveau o aură misterioasă de valori potențiale intime. Învîrtindu-le în mîini, aveam senzația ciudată că odată, demult, fuseseră ale mele și că acum reveneau la mine, aducînd cu ele amintiri. Un pachet vechi de cărți de joc Piatnik, un briceag cu mîner din lemn de trandafir, o acuarelă chinezească cu ramă de abanos, o pipă turcească – fiecare dintre aceste obiecte își avea locul său pe noptieră.

Robert refuza cu încăpăținare să-mi spună cum făcuse rost de ele, iar eu, după cîteva încercări, nu am mai insistat, gîndindu-mă că pentru așa ceva

aveai nevoie de un talent asemănător celui muzical sau literar. Cu cîteva zile înainte de aniversarea mea, îl urmăream cu atenție pe Robert și niciodată nu l-am scăpat din vedere mai mult de jumătate de oră, timp insuficient ca să ajungă în satul din apropiere sau la fabrica de îngurășăminte chimice. Din cînd în cînd, în timp ce se plimba prin curte, îmi zîmbea enigmatic, pentru că știa că ardeam de nerăbdare să-l mai întreb o dată: Cum?

Cadoul pe care l-am primit pe 2 aprilie 1989, cînd am împlinit 42 de ani, nu l-am mai pus pe noptieră, ci l-am ascuns bine în căptușeala saltelei umplute cu lînă de oaie. Robert mi-l lăsase lîngă deșteptător, iar cînd *Raketa* rusească a început să sune isteric și l-am observat, de emoție a început parcă să-mi sune și în cap. Nu fusesem pregătit pentru un astfel de șoc, care mi-a transformat zilele liniștite de primăvară într-o cascadă de îndoieli, presupuneri și speranțe. Ba mai mult, portretul imens al lui Ceaușescu, care rînjea de ani de zile de pe zidul administrației fabricii, fusese mînjit cu ca-tran de nu mai putea fi recunoscut.

Am amestecat cărțile, uitîndu-mă spre apus, către munți. Dincolo de marginea Alpilor transilvani, Europa se scufunda în încă o noapte. Am simțit-o cum zumzăie, ca o matcă imensă, trimițînd șiruri de semnale codificate. Cînd Robert W. Duncan s-a strecurat pe vîrfuri în spatele meu și m-a atins pe umăr, cărțile mi-au zburat din mîinile înfricoșate pe fereastră. Aveai impresia că se prăbușesc încet, mult prea încet, levitînd prin aerul gros al primăverii. Atunci am știut că ceva se va schimba foarte curînd.

Robert a rîs de tremurul mîinilor mele. A deschis liniștit două conserve de ananas, iar eu îmi imaginam că deschide două cutii ale Pandorei, cîte una pentru fiecare. Dimineața următoare aveam să mă bălăbănesc pe scări în jos, cu o conservă plină ochi cu apă în mîna, pentru flori; narcisele superbe de lîngă zidul sudic al leprozeriei.

Dar narcisele nu au fost singurul motiv pentru care, pe 16 aprilie 1989, m-am trezit înaintea tuturor.

Radio România Cultural

Espresso

Cu Daniela Ivanov și Radu Croitoru
De luni până vineri, de la ora 7.15
La Radio România Cultural
și pe www.radioromaniacultural.ro și www.radiocultura.ro

Dejun în stil englezesc?
Acompaniat de muzică.
WIGMORE HALL

Radio România Muzical
reia seria

Lunchtime concerts

În direct
de la Wigmore Hall din Londra

În fiecare luni, de la ora 15

Din 13 septembrie

Radio România Muzical

se aude în FM (97,6 și 104,8)
live online
www.romania-muzical.ro

MUZICIANUL LUCIAN BAN:

„«Enescu Re-Imagined

Ce pot avea în comun doi muzicieni aflați în secole diferite? Simplu. Primul îl promovează pe cel de-al doilea, într-o notă cu totul personală, inedită și mai ales originală. Din 2009 și până acum, America și Europa au început să-l cunoască pe Enescu dintr-o cu totul altă perspectivă. Cea a jazzului.

Născut la Cluj, pianistul și compozitorul Lucian Ban locuiește în prezent la New York, unde este considerat „unul dintre cei mai dăruți și talentați pianiști care au venit în New York în ultimul deceniu”. A fost nominalizat de două ori, în 2005 și 2006, la Hans Koller European Jazz Prize, la categoria „cel mai bun muzician de jazz din Europa”.

A compus muzică de teatru și film, a înregistrat șase albume ca autor pentru renumite case de producție din Statele Unite ale Americii și Europa.

Anul 2009 i-a adus revelația descoperirii lucrărilor enesciene nepublicate. Așa s-a născut proiectul „Enescu Re-Imagined”. Un Enescu re-imaginat într-o rafinată haină modernă, cu inserții fine de jazz și insinuări ritmice orientale. Proiectul „Enescu Re-Imagined” a fost conceput alături de celebrul contrabasist John Hebert. A fost prezentat până acum în cadrul Festivalului Internațional „George Enescu” și la Merkin Concert Hall din New York.

Pe 22 septembrie, la Teatrul Odeon din București, Lucian Ban a reeditat succesul din 2009, alături de el aflându-se muzicienii John Hebert (contrabas), Badal Roy (tobe indiene și percuție), Ralph Alessi (trompetă), Gerald Cleaver (tobe), Mat Maneri (violă, vioară electrică, vioară bariton), Tony Malaby (saxofon tenor și sopran), Albrecht Maurer (vioară).

Sentimentul tuturor celor care au ascultat acest

concert a fost acela că ne aflăm în fața unui nou act componistic, experimental și original, muzica lui Enescu găsim și puternice rezonanțe în actul creator al muzicienilor din fața noastră.

Și nu în ultimul rând, a fost într-adevăr reconfortant dincolo de cuvinte să vedem un muzician român aducând acasă un proiect grandios și îndrăzneț.

Interviu realizat
de Valentina Băințan

Ați plecat din România și ați început practic o viață nouă la New York, în 1999. Cum a fost să părăsiți locul natal și să încercați să vă construiți o carieră de succes într-un alt colț al lumii?

A te muta din țara de origine și a încerca să îți continui viața într-un loc cu totul nou este un șoc pentru oricine, cu atât mai mult că acel loc este America, mai precis New York. Este o metropolă impresionantă și, implicit, presupune un cu totul alt fel de a vedea lucrurile. A fost un șoc pentru mine, însă am plecat exact pentru asta. Nu pentru șoc, ci ca să-mi continui cariera muzicală și pentru provocările muzicale pe care știam că le voi întâmpina acolo. În primii ani am fost la școală; practic am continuat ceea ce începusem aici la secția de jazz; am terminat Jazz și Muzică contemporană la New School University, după care am început să elaborez diverse proiecte și să lucrez cu diferiți muzicieni. Sînt 10 ani de atunci și în continuare încerc să fac ceea ce-mi place, construindu-mi în permanență cariera. Nu e deloc ușor, dar răsplata a fost totuși mare pentru mine.

Cum ați reușit să supraviețuiți? Bănuiesc că nu ați realizat de la început aceste proiecte muzicale ample. Ați predat? Sau ați făcut alt tip de activități?

În prima parte a perioadei am predat. Apoi am compus: și muzică de film, și muzică de teatru. Chiar și mai târziu am rămas axat pe aceste activități. Iar când perioada era mai dificilă din punct de vedere al concertelor, mai puțin fructuoasă ca să zic așa, reveneam la a preda sau la a ține lecții în particular. Realitatea vieții de acolo e diferită de cea de aici. Chiar dacă ai un renume, nu reușești întotdeauna să te menții foarte sus. Nu este o garanție pentru nimeni. Nici pentru cei mai celebri. De asta e bine să ai și un plan B. Istoria muzicii americane este plină de astfel de exemple, de staruri care au decăzut și care au trebuit să facă cu totul altceva ulterior pentru a supraviețui. Depinde foarte mult de cum îți păstrezi balanța dintre toate lucrurile, de cum îți dozezi abilitățile. Eu mă consider norocos, pentru că în ultimii ani am reușit constant să fac doar ceea ce-mi place cel mai mult – turnee și proiecte muzicale diferite –, fiind în foarte mică măsură nevoit să preda muzică.

Sînteți într-adevăr unul dintre cele mai fericite exemple de artiști români consacrați peste hotare. Vorbeați mai

devreme despre proiecte muzicale. Unul dintre acestea, și poate cel mai important de pînă acum, este „Enescu Re-Imagined”. Înțeleg că a fost o comandă a Festivalului „Enescu” în 2009 și acum ați revenit la București grație Institutului Cultural Român. Cum ați ajuns la colaborarea cu organizatorii Festivalului „Enescu”?

Hm... Cam cum se întâmplă peste tot în lume. Vorbești cu oameni care au idei și pe urmă se întâmplă pur și simplu. Îmi aduc aminte că discutăm anul trecut cu editorul „Timeout” București de atunci, Anca Ioniță, și i-am menționat în trecăt despre acest proiect workshop cu Enescu. Îi spuneam cât de mult mi-ar plăcea să fac ceva radical cu Enescu, din perspectiva jazzului. Iar ea mi-a spus: „Știu ce trebuie să faci, să-l prezinti în Festivalul «Enescu»”. Au trecut niște luni și la un moment dat mi-am amintit de această discuție. Am trimis un email directorului Artexim, dl. Mihai Constan-

tinescu, seara, undeva în jurul orei unu noaptea, în care i-am spus cine sînt și ce planuri am. Spre surprinderea mea am primit răspuns imediat, la nici 10 minute! A fost o surpriză foarte plăcută. Mihai Constantinescu era foarte interesat de propunerea mea. După aceasta am intrat propriu-zis în proiect. Rotițele au început să se învîrtă și mă gîndeam cu cine aș putea să-l fac. Aveam o idee despre artiștii cu care aș fi dorit să lucrez, numai că trebuia să aleg muzicienii cei mai potriviți pentru așa ceva, interpreți de jazz care lucrează la limita contemporanului. Din fericire, New York-ul îți oferă asta; chiar ai de unde să alegi. În primul rînd, am rugat un mai vechi colaborator și prieten, contrabasistul John Hebert, să mă ajute. John este unul dintre cei mai mari contrabasiști de jazz la ora actuală. I-am propus să orchestreze și el o parte din lucrări. A fost extaziat. Așa că împreună am trecut la concretizarea acestui proiect. Am ales piesele. Am vrut în prin-

» ne-a intrat în sînge“

cipal să aleg lucrări din opera lui Enescu ce nu sînt cunoscute. Nu m-au interesat Rapsodiile Române, care sînt atît de cîntate. Această dorință vine în mare parte de la șocul pe care l-am avut intrînd în contact cu muzica lui Enescu, pe care eu nu o cunoșteam. Pare paradoxal, dar pe Enescu l-am cunoscut la New York. Atunci am conștientizat ce muzică genială a scris și am constatat cu uimire cît de multe lucrări de excepție semnate de el nu au cunoscut niciodată „luminile scenei“. În afară de Sonata a 3-a pentru vioară și pian, Rapsodiile, prima Suită Orchestrală sau Octet, Enescu e cvasi-necunoscut. Cvartetele pentru corzi, Sonatele pentru pian solo, Simfoniile neterminate sînt lucrări extraordinare, dar necunoscute. Cînd le-am descoperit, mi-am spus că acesta este drumul pe care vreau să merg.

Există producții inedite în lume, muzicieni de jazz care „împrumută“ muzica clasică și o transformă în ceea ce se numește jazz light (un jazz foarte melodic –

YoYo Ma e un foarte bun exemplu în cazul de față). Nu am vrut să fac ceva de acest gen, ci m-am gîndit către o nouă direcție, ceva care să ne reprezinte pe noi, românii, și pe muzicienii cu care colaborăm; era ceva mai experimental ca să zic așa. Asta a fost provocarea și iată că am ajuns departe cu acest proiect. „Enescu Re-Imagined“ ne-a intrat în sînge, ne place să-l cîntăm în continuare, pentru că nici un concert nu seamănă cu celălalt. Avem multă libertate de improvizație. Așa l-am gîndit de fapt de la început. Sîntem muzicieni de jazz modern. Și facem „instant composition“. Proiect creativ.

Acest gen de cross-over atrage publicul în sală. În general, oamenii se feresc de muzica contemporană și de muzica clasică. Spun că nu înțeleg aceste genuri. Însă în momentul în care acestea sînt asociate cu jazzul sau cu proiecții video, de exemplu, oamenii devin mai deschiși,

mai interesați să asculte și să intre în sălile de concert.

Așa este. Și eu am realizat două proiecte în direcția aceasta. Unul cu proiecția filmelor lui Andy Warhol, iar celălalt, la Festivalul Anonimul, cu o selecție din filmele lui Tarkovski. Într-adevăr, dacă am fi prezentat totul strict muzical, ar fi fost mult prea abstract pentru ascultători. În schimb, cu filmele lui Tarkovski a prins extraordinar de bine. La fel cred că a fost și cu Enescu. Lumea a fost curioasă să vadă cum se împacă jazzul cu muzica sa. Îmi place să cred că am reușit să facem ceea ce ne-am propus, adică să prezentăm muzica lui Enescu sincer, și față de el, și față de noi.

Una din prezentările inedite a fost Aria și Scherzino, o lucrare pe care noi, românii, am mai auzit-o doar în Festivalul „Enescu“, interpretată tot de dvs. Ascultînd-o, aveam senzația că aud muzică de film.

Da. E o lucrare din 1909, nepublicată. Enescu nu i-a dat număr de opus. Au recuperat-o cei de la Institutul Cultural Român, împreună cu un violonist român care trăiește în America. Eu am avut acces la aceste partituri, de la Muzeul Enescu. Dar să știți că mai sînt multe alte lucrări ce nu au văzut lumina zilei, fie pentru că Enescu nu a fost de acord, gîndindu-se că acestea nu sînt la nivelul pe care și-l dorea, fie pentru că au rămas pur și simplu nepublicate. Există o estimare care spune că opera publicată oficial reprezintă cam 30% din cîte materiale și manuscrise există! Unele sînt neterminate, altele sînt lucrări pe care Enescu intenționa să le ducă mai departe, dar nu le-a terminat, altele, abandonate pur și simplu. Ceea ce am descoperit eu sînt lucrări absolut geniale. *Aria și Scherzino* este cel mai bun exemplu. În această lucrare se prefigurează într-adevăr muzica de film americană a anilor 1940, 1950, ea fiind însă scrisă în 1909! Deci iată o dovadă că Enescu era un avangardist.

Sonata a 3-a, „În caracter popular românesc“ a fost o mare surpriză pentru toată lumea, în special partea a 2-a, unde ați introdus, la modul cel mai spectaculos, vocea umană. De ce vocea umană?

La această lucrare am intervenit mai mult cu improvizația, într-adevăr. Enescu a scris-o în măsură asimetrică de 5/4. Eu i-am cerut lui Badal Roy să-mi dea un groove de 5/4 indian. Muzica indiană privește ritmul altfel. Și în acel moment Badal a început să cînte cu vocea. Aceasta reprezintă o tehnică și un stil specific muzicii populare indiene, în care ei dublează cu vocea toate ritmurile muzicale complexe.

Badal Roy este cel care a introdus „tabla“ în muzica de jazz. A cîntat cu Miles

„ÎNTOTDEAUNA FAC TOT CE POT CA SĂ AJUNG ȘI ÎN ROMÂNIA“

Care este viața dvs. în spatele scenei? Aveți timp liber?

Am hobby-uri ca orice om normal. Călătoriile, filmele... Însă mereu îmi doresc să fac mai multe proiecte de muzică. Îmi fac planuri pentru turneele din primăvara anului viitor...

Este inclusă și România pe harta proiectelor de viitor?

Da, întotdeauna fac tot ce pot ca să ajung și aici. La sfîrșitul lui noiembrie voi fi în turneu în Europa, cu ansamblul Elevation Quartet, cu celebrul saxofonist tenor Abraham Burton, John Hebert din nou și Eric McPherson, unul dintre cei mai buni bateriști de jazz. În plan sînt Franța, Germania, Austria și, în final, România. Proiectul „Enescu Re-Imagined“ urmează să-l prezint în locații diferite în Europa, pentru că eu chiar cred că această muzică trebuie auzită din ce în ce mai mult. Cîntăm la London Jazz Festival, apoi la Viena, la Strassbourg, în locații renumite, ca Elizabeth Royal Hall sau Vienna Konzerthaus. Este un proiect cu bătaie lungă, pe mai mulți ani, tot în parteneriat cu ICR, pe care îl voi continua cu același elan și cu aceeași bucurie ca și pînă acum.

Davis, cu John McLaughlin... El a adaptat acest instrument de percuție la muzica de jazz. Iar eu am adăugat o linie de contrabas care nu e de la Enescu. Am vrut să adaug puțină mișcare. La Enescu această parte este foarte... „eterică“.

Aceste ritmuri de percuție s-au simțit și în celelalte lucrări. Din cînd în cînd percepeam acel iz oriental, insinuat ușor și care s-a potrivit atît de bine muzicii lui Enescu.

Da. Aceasta a fost una dintre primele mele idei cînd am început acest proiect. Știam că voi avea vioară, trompetă, saxofoane, instrumente haideți să le numim „normale“, de jazz, dar de fapt primul „sound“ pe care l-am avut în minte era cel al „tablasului“. Nu știu de ce. Așa a fost. De la bun început am vrut să introduc acest element inedit de percuție. Și chiar s-a potrivit.

Sînt onorat că am avut alături de mine mari muzicieni. Oameni care au colaborat cu mari legende al jazzului american, artiști extraordinari de talentați, mereu dispuși să facă muzică din pură plăcere.

Ideile componistice ale lui John Hebert s-au întrepătruns foarte bine cu ceea ce a scris Enescu. Mi-a plăcut foarte mult faptul că la Suita pentru orchestră, el a gîndit acel ostinato care a fost preluat de la un instrument la altul, de la pian la contrabas...

...și de la contrabas la celelalte instrumente. Pentru mine a fost o surpriză. John a ales Preludiul orchestral, la unison, din prima Suită orchestrală, cel despre care Kodaly spunea că este cel mai bun exemplu de monodie și pe

care mulți muzicologi români l-au studiat, descoperind o legătură între arcul melodic al lucrării și seria lui Fibonacci. Acesta este motivul pentru care John Hebert a ales această lucrare. În original, Preludiul este cîntat la unison de corzi. John a preluat intervale și motive muzicale, le-a adăugat în secția ritmică a contrabasului, gîndindu-le de 4 ori mai repede decît tempo-ul în care le-a scris Enescu. Foarte inventiv.

Cum ați reușit să-i adunați la un loc pe toți acești muzicieni extraordinari?

Ei sînt unii dintre cei mai cunoscuți în New York și în lume. De exemplu, Ralph Alessi cîntă cu Uri Caine, care a realizat proiectul Mahler. John Hebert la fel, pe albumul *Beethoven, Othello Syndrome*. Sînt exact muzicienii care trebuiau să fie. În final, muzica este cea care contează.

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Hiper- și mega-

Hiper- și mega- ar fi doar două dintre prefixele pe care le-aș putea adăuga, fără să exagerez deloc, cuvîntului și stării pe care le tot impresor de vreo trei ani în rubrică, adică bucuriei. Căci chiar asta am trăit acum cîteva zile: o super-, extra-, ultra-bucurie. Iar întîmplarea care m-a aruncat pe piscurile entuziasmului alături de mii de oameni se leagă de niște ziduri vechi, bastionul Theresia, care a fost de aproape 300 de ani fala cetății Timișoarei și care a ajuns în ultima vreme mai mult o ruină. Nu știu dacă o fotografie alb-negru poate arăta ce minune au reușit să facă din ea restauratorii, arhitecții, constructorii. Știu doar că de-acum încolo orașul va mai avea un centru, aici, în Bastion, din simplul motiv că atîtea galerii și magazine de artă, muzee, cafenele, librării, săli de spectacole și conferințe, terase, locuri de promenadă nu s-au văzut laolaltă pe la noi.

Dar ascultați ce poveste frumoasă are fortificația asta, scoasă acum din uitare și părăsire. Ea începe la scurtă vreme după ce, în 1716, austriecii au eliberat Timișoara, pașalic turcesc preț de 165 de ani. Atunci au hotărît să ridice aici o construcție uriașă, în formă de

stea, ca să apere cetatea de năvălitori, așa cum închipuise Vauban zeci de fortărețe prin toată Europa. Numai că s-a întîmplat ceva ciudat, demn de un nou *Deșertul tătarilor* și de Dino Buzzati. După ce bastioanele, șanțurile de apărare, porțile, turnurile, curtinele, magaziele au fost înălțate, după ce glasiul a fost pregătit cu iarbă deasă și aspră, gigantica fortăreață care înconjura toată cetatea a încremenit în așteptarea asediului. Ani la rînd, zi de zi și noapte de noapte, ofițerii și soldații din garnizoană au urmat ca după ceas ritualul (rapoarte și onor în careu, schimb de gărzi, instrucții, parade, inspecții), gata oricînd de apărare, ba chiar de atac în afara zidurilor. Dar n-a venit nimeni. Și astfel, încet, încet, pe ofițeri i-a cuprins un fel de plictis și delăsare, soldații s-au luat după ei, pe bastioane au început să crească ierburi aiurea, ba chiar copăcei, ambrazurile s-au păienjenit, pe ziduri a urcat iedera, șanțurile s-au innămolit. Iar falnica fortăreață care nu mai avea împotriva cui să țină piept s-a pregătit să moară.

(va urma)

O cultură a marginalilor

Stîngismul (uneori manifest) al prozatorului american John Steinbeck a tulburat mereu cercurile politice și financiare din SUA, în prima jumătate a secolului XX (scriitorul a trăit între 1902 și 1968). Romanele sale construiesc – cu o anumită fervoare ideologică subterană – imaginea unei lumi capitaliste monstruoase, unde viciul stăpînește, iar virtutea suferă pe la periferii. Se înțelege că oficialitățile (cu precădere, cele de coloratură republicană și, mai ales, într-o epocă a obsesiei comuniste) l-au privit cu ostilitate, făcîndu-i tot felul de șicane juridice, în ciuda Pulitzer-ului pe care îl cîștigă în 1939 (cu *The Grapes of Wrath/Frucele mîniei*) și a Nobelului care i se decernează în 1962 (pentru întreaga activitate literară, marcată, semnificativ, spre final, de capodopera *East of Eden/La răsărit de Eden*, din 1952).

Codrin Liviu Cuțitaru

Steinbeck nu și-a trădat însă niciodată ideile ultrademocrate, asumîndu-și pînă și propriul destin excepțional cu uimitoare modestie (întrebat, de pildă, de un reporter dacă avea convingerea că ar fi meritat Premiul Nobel, el a răspuns fără emfază: „Frankly, no! Sincer, nu!”). A crezut, se vede, cu obstinație, în valorile marginalilor și, chiar în postură de autor venerat la nivel internațional, a continuat să se simtă mai degrabă unul de-al lor.

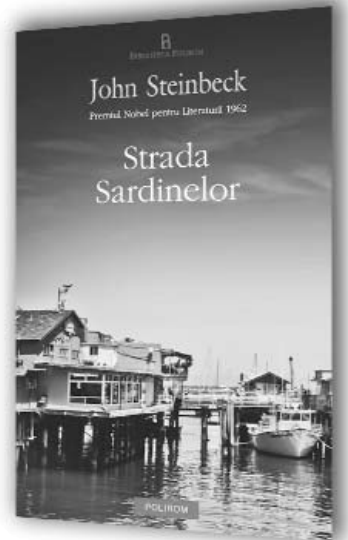
„Periferia”, un „instrument” de rezistență etică

Nu descendența familială este totuși explicația simpatiei lui John Steinbeck pentru principiile de stînga. Provenit dintr-o familie de fermieri californieni (cu strămoși irlandezi și germani), romancierul s-a bucurat de stabilitate materială pînă la maturitatea tîrzie (în anii '20-'30, tatăl său îl susținea încă, integral, financiar, pentru ca să poată

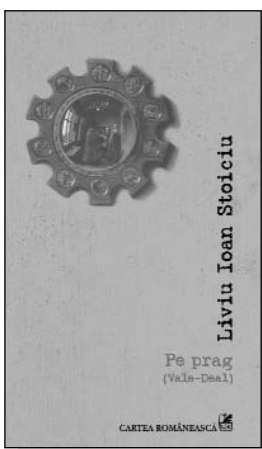
scrie și să nu-și risipească timpul în slujbe mărunte – deși fusese student la faimoasa Stanford, prozatorul nu și-a terminat studiile universitare). Rădăcina stîngismului lui trebuie căutată în alte zone biografice. În special, două episoade existențiale par să justifice anti-capitalismul ireconciliabil, dezvăluit de scriitor în textele sale. Mai întîi, copil fiind, a trăit în spațiul fermelor din California și a fost, indubitabil, impresionat de drama zilierilor itineranți, care munceau enorm, pe sume modice de bani, cu speranța (aproape utopică) de a-și achiziționa pămînt într-un viitor apropiat sau îndepărtat. Această experiență încărcată de tragism se regăsește în romanul *Of Mice and Men/Oameni și șoareci* (1937). În sfîrșit, ca adult, Steinbeck a parcurs complet anii depresiunii economice (celebrul „crah” american), simțind (și nu doar intuind) fragilitatea socială și financiară a unui sistem concurențial după reguli sălbatice. Cîteva dintre volumele lui importante sînt redactate în acest interval de prăbușire capitalistă.

Cert rămîne faptul că epicul steinbeckian explorează, neconcesiv, palierele

de viețuire a „refuzaților” competiției, a „marginalilor”, a celor care nu au compulsia „centrului”, devenind autentici și spirituali în universul lor așa-zicînd „periferic”. George și Lennie, de exemplu, din *Oameni și șoareci*, fermieri itineranți, care visează la propria fermă, nu-și pierd umanitatea (nu se depersonalizează), deși sînt constant expuși unui mecanism social alienant, mutilant, al deumanizării forțate. Pentru ei, asumarea „marginalității” este o condiție de supraviețuire morală. La fel, în *Frucele mîniei* (conceput în anii crizei propriu-zise), familia Joad se luptă să depășească toate dezastrele simbolice cu care se confruntă (naturale, sociale, economice), nerenunțînd, cu tenacitate mentalitară remarcabilă, la statutul lor de „marginali”. Și familiile Hamilton și Trask, din *La răsărit de Eden*, refac episodul supraviețuirii adamice, pe Pămînt, după Cădere. „Periferia” nu reprezintă, la Steinbeck, un „dat”, o „soartă” insurmontabilă, din extracția tragediilor antice, ci un „instrument” de rezistență etică, o tipologie a virtuții, un *modus vivendi*, apt de a conserva ideea morală.

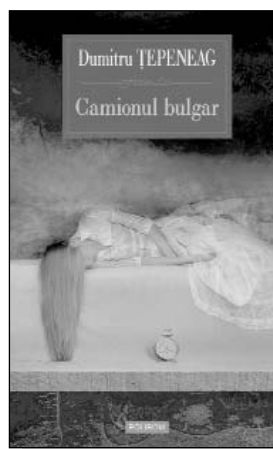
SEMNAL

Liviu Ioan Stoiciu, *Pe prag (Vale-Deal)*, colecția „Poezie”, Editura Cartea Românească, 112 pagini, 19.95 lei

„Cînd a debutat, în 1980, cu poemele din volumul *La fanion*, după apariția versurilor sale într-o culegere colectivă din 1978, Liviu Ioan Stoiciu se detașa deja, pe o cale proprie bine marcată, de ceea ce urma a fi „plutonul optzeciștilor” al poeziei mai noi. Fraza sa lirică nu semăna cu a niciunui confrate și se particulariza pregnant într-un context mai larg al liricii românești moderne. Părea a sugera o rostire dificilă, o ezitare în fața spectacolului lumii și a cuvîntului: textul său se articula din fragmente, fărîme de propoziții, implicînd o subtilă regie a sincopelor, iar numeroasele puncte de suspensie invitau parcă cititorul la completarea golurilor sonore. Era, în fond, mimată o anume oralitate, cu poticniri studiate ale rostirii...” (Ion Pop)

„Precursor impozant al optzeciștilor, Liviu Ioan Stoiciu aduce, în reliefurile decise, deseori aspre ale scriiturii sale, o sinteză originală a cîtorva moduri lirice care-l diferențiază de numita grupare. Astfel, spre deosebire de optzeciști, poetul nu se pliază doar pe prezent, avînd o perspectivă temporală mai largă, o rotire calm-ironică (uneori compensat-patetică) a privirii, așa cum face un om de la țară ajuns pe o culme de deal... Viziunea acestui poet are îndrăzneala de-a fi una fără happy end. Însoțindu-și versurile cu o campanie publicistică acerbă, total neconvențională, ce vizează asanarea moravurilor vieții literare, Liviu Ioan Stoiciu e una dintre cele mai importante personalități ale poeziei noastre contemporane.” (Gheorghe Grigurcu)

Dumitru Țepeneag, *Camionul bulgar*, colecția „Fiction LTD.”, Editura Polirom, 224 de pagini, 24.95 lei

O poveste de dragoste între personajul-narator și Milena/Mailena, scriitoare slovacă, ia naștere în lumea virtuală printr-un asiduu schimb de e-mailuri care se încrucișează cu mesajele către soția Marianne, aflată la New York pentru a-și trata o boală misterioasă. Naratorul îl plămăiește în paralel pe Tvetan, camionagiul bulgar și viril, în periplu prin Europa, pe Beatrice, dansatoarea greu de penetrat și iubitoare de arici, și le împletește destinele în chipul straniu și original care-i este propriu lui Dumitru Țepeneag.

„«Dificil» (în atitudinile publice și în textele literare deopotrivă), sabotînd, în mod sistematic, prezizibilitatea, prozatorul ne obligă, de fapt, să-l citim (și) prin lentila textelor sale programatice, în care experiența poetică a suprarealismului doctrinar fuzionează cu «metoda» unor noi romancieri *d'antan* precum Robbe-Grillet, Robert Pinget, Jean Ricardou, iar telquelismul – cu filosofia existențialismului european.” (Paul Cernat)

Strada Sardinelor,
romanul „culturii
marginalilor”

Romanul „culturii marginalilor”, prin excelență, rămîne însă *Cannery Row/Strada Sardinelor* (1945), publicat, recent, la Polirom, într-o foarte bună traducere românească. În aparență, povestea (continuată de autor peste nouă ani, în 1954, cu un volum separat, intitulat *Sweet Thursday/Joia dulce*, unde aceleași personaje – împreună cu altele noi – reiau firul întâmplărilor halucinante din prima parte!) sondează, cu o simplitate narativă debordantă, temele (cumva obsesionale la Steinbeck) ale camaraderiei și solidarității etice, dar, în subsidiar, deducem și practicarea unor exerciții tipologice și artistice mai complexe, legate de amintitul spațiu al „refuzaților”. Scriitorul investighează viața din orașelul Monterey (în vremea Marii Crize), orașel a cărui unică rațiune de existență o constituie pescăriile de sardine. Protagonistul e Doc, un biolog marin descins aici în căutarea nevertebratelor oceanice, pe care le studiază, pasionat, într-un laborator exotic (plin cu tot felul de creaturi bizare). În jurul său gravitează personaje excentrice, precum Mack și cei din gașca lui (indivizi bine intenționați, însă stupizi) – amici care-i vor distruge lui Doc laboratorul și casa, în dorința lor naivă de a-l bucura cu o petrecere de pomină –, băcanul chinez Lee Chong (al cărui magazin devine, pentru micul târg, *axis mundi*, un echivalent al „Poienii lui Iocan” din literatura română) ori femeia voluntară, Dora Flood (o Batsheba Everdene din romanul american modern).

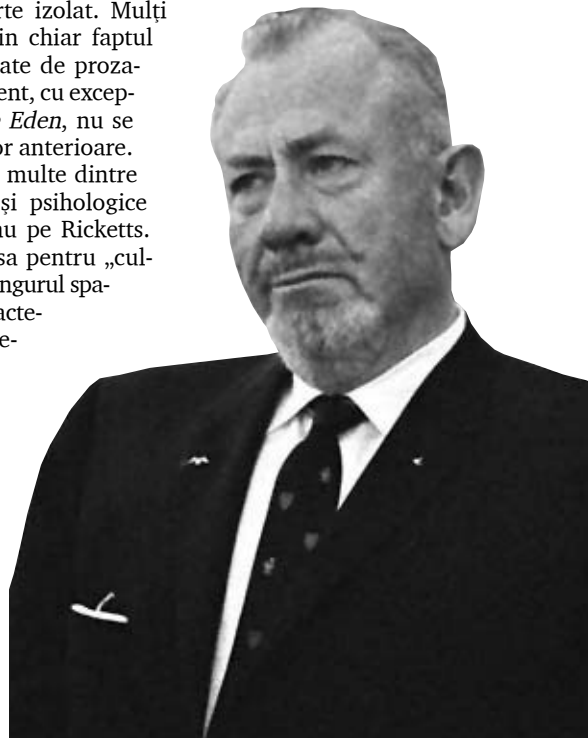
Doc este, el însuși, un ins ieșit din rînd, oscilînd psihologic între accese de furie și amabilități stranie (salută cîinii pe stradă, cîini care, spune el, îi zîmbesc afectuos). Posedă o charismă impresionantă, cucerindu-și concitadinii printr-o gestică inedită (în *Joia dulce*, *sequel*-ul narativ deja menționat, își va găsi dragostea cu concursul lui Mack și al prietenilor săi, dezvoltînd

o nouă latură a personalității). Important de precizat, acest erou neobișnuit a fost inspirat de Ed Ricketts – amicul cel mai important al lui John Steinbeck. Ricketts era biolog marin (și filosof), avînd, se pare, o influență imensă asupra scriitorului. De altfel, cei doi au efectuat un voiaj în Marea Cortez (Golful Californiei), într-o barcă de pescuit, în 1940, pentru a strînge nevertebrate ce urmau să fie incluse într-un catalog. Steinbeck și Ricketts au publicat catalogul respectiv (cu titlul *Sea of Cortez/Marea Cortez*), semnînd împreună, dar cartea nu s-a bucurat de interes, deoarece America tocmai intrase în război (Steinbeck o va relua singur, în 1951, sub titlul *The Log from the Sea of Cortez/Jurnalul de pe Marea Cortez*). Ricketts a scris un tratat ecologic de pionierat – *Between Pacific Tides/Între mările Pacificului* (1939) – și mai multe eseuri filosofice. Moartea lui violentă (a fost lovit de tren pe cînd traversa, cu mașina, o trecere la nivel cu cale ferată), din 1948, l-a lăsat pe Steinbeck, spiritual vorbind, foarte izolat. Mulți istorici literari susțin chiar faptul că romanele redactate de prozator după acest moment, cu excepția lui *La răsărit de Eden*, nu se ridică la nivelul celor anterioare.

Oricum, Doc are multe dintre trăsăturile morale și psihologice care îl particularizau pe Ricketts. Pe lîngă fascinația sa pentru „cultura marginalilor” (singurul spațiu unde găsește caracterul uman genuin, nealterat de artificialitatea și ipocrizia lumii capitaliste), eroul crede și în capacitatea omului simplu (nu însă și elementar!) de a se obiectiva, de a contempla realitățile vieții „din afară”, de pe o poziție

„trans-individuală”. Doc pare să caute în individ tocmai această abilitate de a se mișca dinspre *personal* (egoism, egocentrism, subiectivism) către *impersonal* (raportarea la alteritate, obiectivitate, altruism). Ochiul atent va distinge aici o idee filosofică, subliniată intens de Ed Ricketts în eseurile lui: transcendența prin arta locului simplu, lipsit de sofisticarea „culturii înalte”. Poți „transcende”, poți accede la adevărurile impersonale printr-o artă a „marginalilor”, printr-o estetică a „perifericilor”, așa cum de altfel procedează și Doc. Mai mult, Steinbeck însuși demonstrează, ultimativ, acest principiu, prin întreaga sa operă.

John Steinbeck, *Strada Sardinelor*, traducere din limba engleză și note de Ioana-Miruna Voiculescu, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 2010

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

WILLIAM SHAKESPEARE

REGELE TEAR

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ
SE AUDE LA

în fiecare vineri,
de la 20.00
cu George Onofrei

„Moromeții” (II)

În paginile unui *Jurnal foarte intim*, publicate după două decenii de la dispariția lui Marin Preda, autorul *Moromeților* fixează în felul următor trama celui de-al doilea volum dedicat lumii din Siliștea-Gumești: „Am vrut să descriu aventura unui tînar împins de împrejurările post-belice în vîltoarea politică, pînă la eliminarea lui cu umbra înfrîngerii motivîndu-i apoi destinul, înfrîngere care era și a tatălui lui, țaran tradițional scos cu violență dintr-un univers și niște valori patriarhale împreună cu o întreagă categorie”.

Notația făcută de Preda rezumă destul de bine

conflictele romanului, luminîndu-i totodată, din perspectiva prozatorului, miza „teoretică”. Mezinul *Moromeților*, Niculae, reapare acum în scenă ca un personaj de sine stătător (la propriu și la figurat), intrat din idealism în rîndurile compacte ale membrilor de partid comunist și dirijînd, conform indicațiilor venite de la centrul de putere, activitatea și truda țaranilor din satul natal.

Liniștea de altădată, caracterul așezat al lumii rurale, cu tradiția, legile și stratificarea ei socială, s-au destrămat. Prim-planul a fost invadat și ocupat de tot felul de personaje obscure, suspecte, ieșite

nu se știe de unde, care tulbură și fracturează în mod tragic viața oamenilor „cu vechime” în Siliștea-Gumești.

Este o reproducere la scară a profundelor și gravelor metamorfoze aduse, în întreaga societate românească, de noul regim politic. Preda exploatează la maximum momentul liberal al lui 1967 (lucrul la roman, îl începuse în 1953) pentru a imprima, în conștiința publică, această relație. Valorile tradiționale, patriarhale, exprimate în continuare, în modul său inconfundabil, de Ilie Moromete, intră într-un conflict acut cu cele noi, revoluționare, asumate și apărate de fiul său mai mic.

Cu o remarcabilă intuiție, romancierul suprapune

așadar mai multe *despărțiri* și conflicte: ideologic și biologic, social și familial. Și ritmurile narative se modifică, față de *Moromeții*, I. Lucrurile și întâmplările nu mai sînt văzute acum din unghiul calm-ironic al fostului protagonist. Perspectiva glosează, în funcție de evenimentele din sat și de cei ce le creează. *Moromeții*, II devine astfel mult mai alert și mai captivant, ca intrigă, decît primul roman. E un roman al *faptelor*, în timp ce acela era mai mult unul al cuvintelor, al vorbelor spuse cu ironie subțire.

Cu toate acestea, vitalitatea tipologică a bătrînului Moromete va rămîne aproape neștirbită. Părăsit de fiii săi mai mari, fugiți la București spre propria ratare,

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

pierzîndu-și autoritatea în fața fetelor și a mamei lor, contrazis la tot pasul de Niculae, redus, datorită noului context, la statutul de om îndatorat Colectivei și – prin extensie – Statului, ajungînd din această cauză un fel de infirm social, Ilie Moromete continuă să-i fascineze pe cititori. Și anume, tocmai prin felul său încăpățînat, rezistent de a-și conserva o proprietate privată: dacă nu averea, ca atare, atunci o zestre interioară, ereditară, de bun simț și umor țărănesc.

Scenele de culoare realistă, alternate cu introspecții fine în universul lăuntric, conturează un personaj încă o dată memorabil: diminuat și chiar anulat, în multe din „funcțiile” sale, însă proiectat, cu toată forța epică a romanierului, în centrul luminos al lumii create de Marin Preda.

Sub cota valorică a primului roman, *Moromeții*, II este totuși un extraordinar document: un document de epocă și în același timp unul pur uman.

Daniela Zeca: „Această fascinație, a Orientului, declarată și apoi transpusă în narațiune, a fost o mare provocare pentru mine, pentru că exotismul oriental se poartă, e un motiv la modă în proză și, în felul ăsta, e un curaj probabil să «ataci» într-o altă manieră o temă aflată pe val”.

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu & Emil BRUMARU

Grafice și simțuri

Veronica D. Niculescu: Azi am trecut razant pe lângă un accident (sau el pe lângă mine), chiar pe zebră. Pe moment nici nu mi-am dat seama, m-am dezmeticit doar apoi, cînd de la geamul altei mașini oprite a strigat șoferul, mai mirat decît mine: „Domnișoară, era sa te calce!”. Era.

Ce îmi povestești despre tine e foarte diferit de crizele mele. Vin cu o durere atît de atroce încît în zilele alea nu vreau decît să fac ceva să se oprească. Orice. Iar opritul e oprit. Autocenzură. Dar am alungat, am luptat. În psihologi n-am încredere, adică nu presimt vreun ajutor, nici n-aș deschide bine gura că m-ar și arunca într-un borcan, capac, etichetă, raft. În preoți nici atît – m-am îngrozit de discursurile lor atît de peticite și stîlcite din zilele trecute.

Uneori, căutînd firișoare, plase de care să mă agăț (dar știu eu dacă sînt păianjen sau musculiță?), mă gîndesc că poate, dacă aș trăi mult, aș avea și șansa să scriu mai bine. E o chestie să trăiești mult, e mai mult timp și de tăcut, nu doar de scris. Vorbesc de scris, dar bubă e că durerile n-au legătură cu asta. Ar fi doar niște variante de salvare. Iar autocenzură. Alteori m-am salvat cu ridicolele grafice de predare. Mă uitam pe perete și-mi ziceam că trebuie să termin și asta, și asta, apoi vedem. Și apoi deodată se făcea liniște. Of, de ce îți spun toate astea?

Emil Brumar: Am dormit pînă tîrziu, pe la 7, deși mă mai treziseam la 6, chiar mai înainte. Îți tot spuneam despre un articol al lui Dan C. Mihăilescu care mi-a plăcut foarte mult și, ieri, recitindu-l, m-am pus de căutat prin bibliotecă și am găsit volumul cu pricina, *Nicodim Arghioritul* –

» **Uneori, căutînd firișoare, plase de care să mă agăț (dar știu eu dacă sînt păianjen sau musculiță?), mă gîndesc că poate, dacă aș trăi mult, aș avea și șansa să scriu mai bine. E o chestie să trăiești mult, e mai mult timp și de tăcut, nu doar de scris.**

Paza celor cinci simțuri, carte delicioasă scrisă de un Sfînt Părinte.

La Dolhasca dădusem de alt sfînt, la un preot, de Clement Alexandrinul, a cărui carte, *Pedagogul*, cred, m-a incitat și m-a făcut să scriu cu o senzualitate sporită!

Sînt cărți cu sfaturi cum să îți ferești sufletul și mintea de năvala simțurilor: auzul, văzul, mirosul, pipăitul, gustul...

Numai că sfaturile lor te ațîță și mai tare prin naivitatea și candoarea cu care scriu sfînții și prin soluțiile pe care le dau, uneori de tot hazul și duioșia...

Cam cu asta m-am ocupat aproape toată ziua, mai și scotocind să văd cîte volume din *Filocalia* am, ele fiind vreo 12, apărute la Humanitas, mai și recitind din Eminescu niște poezii care au cam aceeași temă, cum ar fi *Pentru păzirea auzului*: „Dacă auzi în aer cîntare dulce, veche/ O taie chiar cu sila de la a ta ureche –/ Căci cîntecele-acestea te-nchină demierdării/Și-ți leagănă simțirea pe undele uitării;/ Se varsă înlăuntru-ți a aerului miere/ Slăbănogindu-ți mintea și mîndra ei putere...”. E cam drastic sfatul, dar cine preferă să umble slăbănogit la creieri prin urbe? Toți se vor berbanți la fix!

Și acum să vin la ce spuneai tu, anume că uneori te-a salvat faptul că te gîndeai c-ar trebui să trăiești ca să scrii mai bine! Ei, gîndul ăsta m-a ținut pe mine mult timp activ, numai că eu mă forțam să nu cad în leneveală și lincezeală (akedial!)... și pentru că erau atîtea de citit!

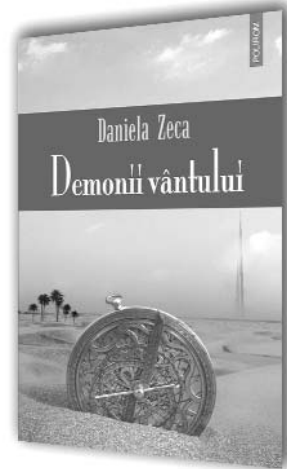
Mă tot amăgeam cu ideea că aș mai putea citi sute de cărți formidabile dacă aș trăi mult, mult, mult de tot, cînd doar și ținutul cărții în mîini devine o problemă, fiindcă mîinile obolesc să ridice cartea, degetele tremură fin, ochii nu mai văd, lăcrimiază, degeaba ai ochelarii unșuroși, nu-ți afli locul în pat, te foiești, ba pe o parte, ba pe alta, ba pe spate, te dor toate oasele, perna stă strîmb și se mototolește udă de transpirație, zgomotele de afară devin infernale, înlăuntru, chiar în camera ta, din cînd în cînd, se prăbușesc maldăre de cărți din senin, atinse de duhurile rele ale dezordinei. Doar dacă ai un înger păzitor bălai alături te înviorzi dintr-odată și treci la înfulecat rînduri, pagini, pînă te înăbuși de fericire, și se scurge sufletul ca untdelemnul peste literele bucalate, proaspete, macre, de crezi că ești în raiul lui Dumnezeu...

Visele Șeicului Mo

Ultimul roman al Danielei Zeca este, după spusele autoarei, o a doua carte a inițierilor eșuate, după *Istoria romanțată a unui safari*. În plus, cele două romane au în centru ceea ce numim fascinația Orientului. Noul Babel nu este altul decît Burj Al Arab, inima paradisului oriental de pe nisipuri, nisipuri care au fost transformate în grădini suspendate unde nimeni nu îmbătrînește. Aici petrolul devine „timp care stă”. În Dubai nimeni nu are voie să viseze, cu excepția Șeicului Mo. Cel puțin așa stă scris în cronică: „toți supușii dorm fără vise”.

În ceea ce-l privește pe Mo, acesta nu numai că visează lucruri nemaivăzute, dar poate „trece desculț dintr-un vis într-altul”. Este un artist al visului. Ca și în celălalt roman cu temă orientală, metaforele Danielei Zeca sînt întotdeauna reușite și îți rămîn în minte și după ce închizi cartea, lucru rar înțîlnit în literatura contemporană. Vorbim aici mai ales de descrierea viselor Șeicului Mo, care reprezintă o lectură cît se poate de plăcută: „Șeicul călca pe mătăsuri ca și cum ar fi mers pe mare și visa bani. Se visa un pirat al viselor altora, pe care le păta cu petrol cînd trecea dintr-unul într-altul”. Și altă dată: „Dormi și visă că ninge peste mare... visă Luna înconjurată de un cerc alb, ceea ce o lăsa să se înrudească cu piatra unui inel”. Mo nu are niciodată coșmaruri. Visele lui sînt visuri de mărire și cucerire.

În acest univers paradisiac, în care descoperim splendoarea Dubaiului, ca centru al lumii întregi și nu doar al celei arabe, în această lume nici c-ar fi potrivit o figură mai pitorească și mai donquijotescă precum cea a lui Saiyed, bijutierul cu suflet de flutură și cu o biografie incertă, în marea ei parte inventată, care creează giuvaie-re pentru femeile din oraș și care vede toate lucrurile în aur.

Aurul este în Dubai o „rîvnă a vîntului”. Vîntul biciuie și vîntul adoarme, Deasupra norilor, acolo unde vîntul taie, se înalță regatul lui Mo, în strălucirea nestematelor. Unul dintre visele lui Mo este acela de a scrie o poveste a poveștilor. Un moft, bineînțeles, pe care nu și-l poate plăti cu tot aurul din Dubai.

Un lucru e sigur: visele Șeicului Mo sînt puncte-cheie în descifrarea sensurilor ascunse din *Demonii vîntului* și în înțelegerea întregii cărți.

Daniela Zeca, *Demonii vîntului*, colecția „Ego. Proza”, Editura Polirom, 2010, 26.95 lei

TREI RĂSPUNSURI DE LA DANIELA ZECA

„Dacă ar fi vorba despre o trilogie, ea s-ar închide în Iran”

Este această „fascinație a Orientului” din *Demonii vîntului* doar un „pretext exotic”?

Nu, categoric nu e doar un pretext, acum, cu al doilea roman, lucrurile se văd mai clar: e o obsesie

tradusă în text. Altfel spus, e o temă de autor. Fără nici un fel de pledoarie pro domo, această fascinație, a Orientului, declarată și apoi transpusă în narațiune, a fost o mare provocare pentru mine, pentru că exotismul oriental se poartă, e un motiv la modă în proză și, în felul ăsta, e un curaj probabil să „ataci” într-o altă manieră o temă aflată pe val.

Cum percepeți drumul inițierii în context oriental, în comparație cu literatura europeană?

După ce mi-am pregătit îndelung cele două imersiuni orientale, tot ce pot să vă spun e că distanța dintre cele două inițieri stă tocmai în splendoarea diferenței și e, pînă la urmă, o chestiune de ritm și de vîrstă culturală: occidentalii tind, mai nou,

să eludeze etapele, sînt ca bolizii în viteză, pe cînd în Orient se degustă încă experiența traseului, exact cum se întîmplă cu personajul meu Saiyed.

Spuneți că *Istoria romanțată a unui safari* și *Demonii vîntului* sînt două romane care alcătuiesc „un dublet oriental”. V-ați gîndit și la o trilogie?

O trilogie? De ce nu? Mai multe voci m-au întrebato despre asta, făcîndu-mă să îmi pun problema. În orice caz, dacă ar fi vorba despre o trilogie, ea s-ar închide în Iran, o altă destinație care mă cheamă, fără să mai vorbim despre ce aș putea să fac cu subiectul femeii persane care în secolul XXI e delapidată pentru adulter.

Pagină realizată de Bogdan Romaniuc

O remarcabilă istorie ilustrată a Operei Regale din Budapesta

Farmecul cel mai mare al plimbării prin halele unui târg de carte, pentru mine cel puțin, rămîne descoperirea unei apariții de excepție, necunoscută. Și, mai întotdeauna, minunea îți iese în cale, pe un colț de stand, la o editură căreia nu-i dai mare atenție. Așa mi s-a întâmplat și anul acesta la Frankfurt, de data aceasta la standul (excelent garnisit cu carte de artă) al Ungariei. Și m-am bucurat, cu atît mai mult cu cît puțina literatură muzicală originală tipărită în țările din răsărit este rar recenzată de revistele muzicale occidentale.

Volumul pe care îmi face plăcere să vi-l semnalez, impecabil tipărit în trei limbi, ungară, engleză și germană, se intitulă *Mari artiști la Budapesta. Opera regală maghiară 1884-1944*. Este, s-ar putea spune, o istorie ilustrată a Operei budapestane, în cele peste 630 de file de format mare fiind incluși, în ordine cronologică, peste 300 de artiști de renume, pe o pagină cu biografii și repertoriu, pe cealaltă cu o fotografie de epocă și autografe. Cum era de așteptat, marea majoritate a lor sînt soliști care s-au perindat pe scena de la Budapesta, căror autorul le alătură compozitorii care au deținut o funcție în conducerea Operei regale și, evident, marii dirijori permanenți sau invitați. Mahler face figură aparte și autorul este pe bună dreptate mîndru de a-i ilustra figura cu o carte poștală și o scrisoare autografă publicată pentru prima dată.

SCRISOARE PENTRU MELOMANI
„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)
Victor ESKENASY, Praga

Seria se deschide cu Ferenc Erkel, compozitorul și primul director muzical general al Operei regale, la inaugurarea ei în 1884. Un personaj pitoresc, întemeietor al operei naționale maghiare, născut la începutul veacului al XIX-lea și care, în tinerețea sa, între 1828 și 1834, a activat la Cluj ca profesor de pian și apoi dirijor al operei. Avea să conducă Opera regală pînă la moartea sa, în 1893. Lista marilor artiști se încheie în 1944 cu marele bas wagnerian, vienezul Ludwig Weber, care, la Budapesta, a cîntat în *Cavalerul rozelor*.

Între aceste două nume, printre cele 300 reținute de autor, se află mai mulți cîntăreți, astăzi uitați, născuți în Ardeal, cunoscuta soprană Viorica Ursuleac, născută la Cernăuți și în trecere prin Budapesta împreună cu dirijorul Clemens Krauss, în 1943 și 1944, în același spectacol cu *Cavalerul rozelor* și, surpriză pentru mine, tenorul Dr. Mihai Nasta, cum semnează pe o fotografie publicitară, din 1918, de la Graz.

Nu știu să existe vreo monografie românească despre acest tenor a cărui voce mai poate fi auzită astăzi într-o antologie pe disc a Operei din Hamburg în perioada interbelică. Aparent se cunoaște doar anul nașterii, 1879, faptul că a făcut studii la București și Viena, debutînd în 1907 pe scena unei opere de provincie, la Troppau, și că a cîntat apoi ca membru al trupelor de la Volkoper Viena (1913-14), Graz (1916-18), Hamburg (1918-21) și Brno (1925-26). În anii '30 a avut angajamente la Bremen și din nou la Hamburg, unde în 1934 era și profesor. Pe scena de la Budapesta a cîntat în anii 1922 și 1923 în rolurile sale de preferință, Ducele de Mantua (*Rigoletto*), Riccardo (*Un bal mascat*), Manrico (*Trubadurul*), Cavaradossi (*Tosca*) etc.

Autorul acestei minunate cărți-album, apărute în 2009, este violonistul

Ferenc Kiss, elev al lui Denes Kovacs și Sandor Vegh, fost, la 18 ani, concertmaestru al Orchestrei simfonice radio de la Budapesta, membru fondator al Trio-ului de coarde ungar și care a deținut poziții de prim concertmaestru la Saarbrücken, München și Ludwigshafen. Colector pasionat de partituri manuscrise, scrisori și fotografii cu autografele unor artiști celebri (parte moștenite de la un bunic meloman, avocat la Viena), Ferenc Kiss a decis la bătrînețe să alcătuiască această istorie ilustrată a Operei budapestane, un volum ce va deveni cu siguranță de colecție bibliofilă pentru melomanii iubitori și de carte.

Autorul adaugă volumului trei discuri antologice cu circa 60 de înregistrări reconștate de pe, adesea, shellacuri extrem de rare, din colecția sa sau a radioului. Două dintre discuri sînt dedicate artiștilor străini în trecere prin Budapesta, al treilea unor mari voci ale Ungariei din perioada interbelică. Inutil să insist asupra interesului înregistrării vocii lui Puccini din 1894 (!), a Emmei Calvé în 1908 în Carmen sau a lui Leo Slezak, ca Raul pe un disc rar Pathé, din 1913, pentru a mă limita numai la trei exemple din tezaurul ce ne este pus la dispoziție.

Întreprinderea editorială este exemplară sub aspectul documentației și prezentării și comparabilă, dacă nu superioară, volumului similar dedicat de Tomaš Vrbka fostei Opere Germane de la Praga (în 2004), despre care am scris cîndva în această rubrică. Aviz amatorilor...

*Kiss Ferenc, *Híres Művészek Budapestén. A Magyar Királyi Opera házban (Great Artists in Budapest. Hungarian Royal Opera House) 1884-1944*. Budapesta: Alexandra Kiadó, 2009. 639 p. + 3 CD.

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Bijelo Dugme

Încă mi-amintesc după-amiaza luminioasă din vara lui 1974 cînd am auzit prima dată trupa Bijelo Dugme. Cred că „moș” Florian Lungu a difuzat-o pe undele Radio București, dar nu-s sigur. Era un sunet (că *sound* nu pot scrie) ce nu semăna cu nimic din tot ce auzisem drept muzică rock. Era, și este, la atîția ani de la înregistrare. *Tako ti je mala moia, kad ljubi bosanac*. Astfel se cheamă piesa, habar n-am cum se traduce. (Cunosc limba sîrbă tot atîta cît o cunoaște un bețiv din Cacova, după cheful de pomină cu un prieten din satul vecin, impropriu numit Puntea-de-Grecii!) Și cu toate că nu *gavaresc* sîrbește, versurile piesei le știu pe dinafară și mă pomenesc, nu de puține ori, fredonînd refrenul. Nu nimeresc tonalitatea, n-am timbrul lui Zeljko Bebek, dar efectul e garantat: mă relaxez fără să mă întind pe canapea, alung tristețea fără să beau pic de sîlboviță, uit necazurile fără pilule filosofice...

Cel care a făcut din Bijelo Dugme emblema rockului iugoslav e – cine nu-l știe? – Goran Bregović. Mă feresc să-i pronunț numele de vreo zece ani, de cînd l-au confiscat snobii de pe malurile Dîmboviței, așîndu-se cu „Bregović” mai abitir decît maneliștii cu lanțurile de aur sau telefoanele de fițe. Omul e, fără îndoială, un foarte abil compozitor, preluînd și prelucrînd filonul de muzică populară supranumită balcanică. Bătuta slavilor (sîrba), hora bulgărească, doina aromână, geamparaua, maneaua turcească ori furata țigănească, toate le-a amestecat cu rock-and-roll și ceva blues de proveniență occidentală, obținînd o mixtură de indiscutabilă originalitate și naturală prospețime. Plusul compozițiilor se datorează interpretărilor, vigorii tipice popoarelor care au avut curajul (dar și nesăbuința) să declanșeze și să ducă războiul din anii '90, probă de inconștiență, orgoliu și personalitate (auto)distrugătoare. Cine ascultă (și pricepe ce ascultă) înregistrările editate sub numele Bijelo Dugme, apoi pe cele de sub numele Goran Bregović va sesiza imediat diferența de forță. Desigur, accept că Bregović, în cariera lui solo, are dreptul să procedeze cum

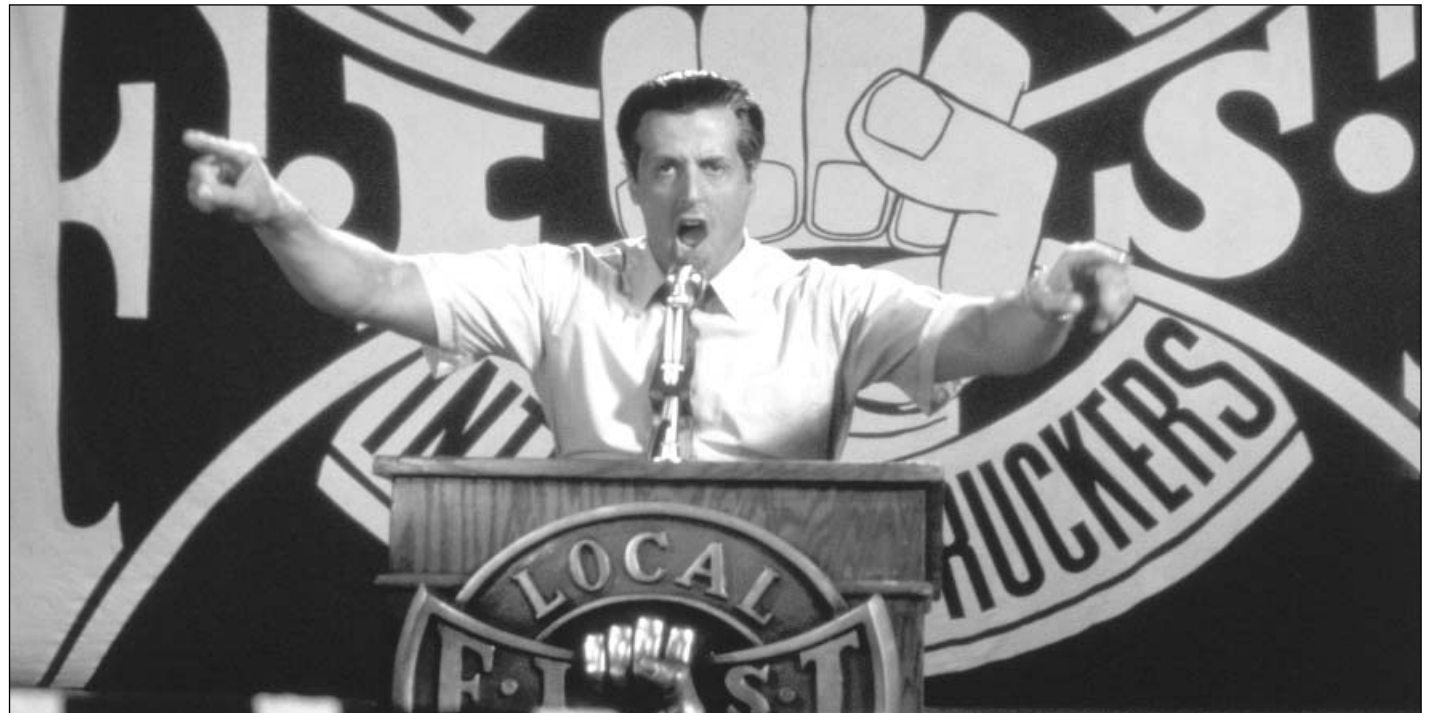
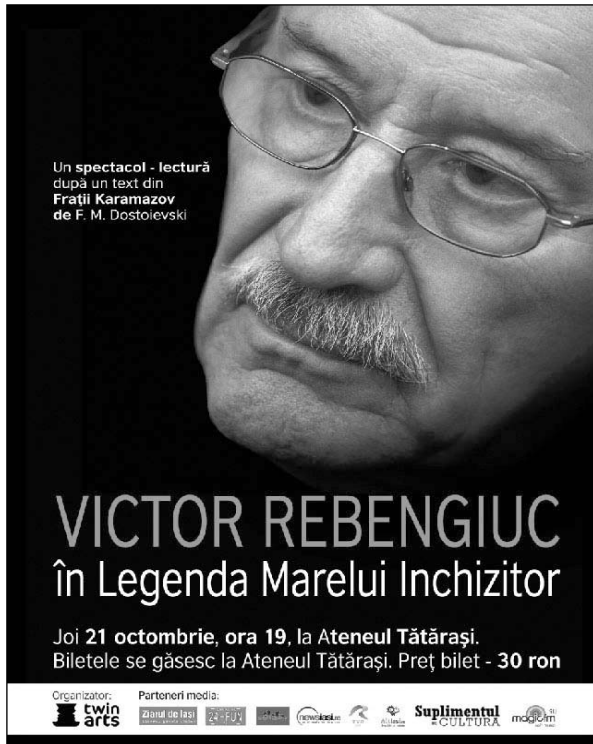
dorește, ba chiar să schimbe registrul, să facă muzică orchestrală sau orice vrea. Nu bag mîna în foc, dar cred că Bregović însuși a fost conștient mereu că nu se poate lepăda de amprenta „naturalei alb” (așa se traduce Bijelo Dugme, pentru cine nu știe). De altfel, destule piese din acea perioadă figurează pe discurile solo, evident adaptate publicului larg european, spre care (se) îndrepta „produsul”.

Nu mi se pare că piesele de „rock pur”, asemănătoare celor comercializate pe piața anglo-saxonă, au altă calitate decît simpla imitație, fie că tratează „marea problemă” a iubirii, fie că vorbesc de realități locale, gen Kosovo. Dar acolo unde muzica găsește izvorul (și fiurul) ancestral, totul explodează ori se duce de rîpă în cel mai pur stil iugoslav. De exemplu, *Lipe cvatu* sau *Ru ica si bila, sada više nisi*. E ca și cum toată omenirea își exprimă durerea și resemnarea în aceste ca-thartice marșuri funebre. Versurile aproape că nu contează. Contează ce transmite vocea. Iar Mladen Vojcic Tifa ori Alen Islamovic n-or fi Domingo sau Pavarotti, dar nici Boy George. Din gîtul fiecăruia parcă s-a rupt ceva cînd au făcut înregistrările, în anii '80...

Se poate observa cu ușurință, la concertele Bijelo Dugme – *Turneul 2005*, editate pe DVD nu demult, că rolul instrumentiștilor de rock – basistul, tobarul, clăparul – din preajma lui Bregović este definitoriu. Fără ei, toată echipa sa de „nuntă și înmormîntare” e doar o curiozitate balcanică, la fel ca multe altele, inclusiv din spațiul românesc.

Impresionant în spectacolele din Sarajevo, Zagreb sau Beograd e publicul. Ferice de trupa care își aude cîntecele reluate la unison de-o arenă arhiplină!

Rambo de la Sindicat

Este un mare star al filmelor de acțiune, dar puțini sînt aceia care îl iau în serios ca actor. Cei mai mulți îl consideră la fel de subtil ca un tanc sovietic și îl acuză că a confundat compoziția cu sala de culturism. A jucat în filme pe care criticii le-au urît din tot sufletul, a luat o Zmeură de Aur și a fost nominalizat la alte cîteva. Dar, în toată cariera sa, Stallone a primit și două nominalizări la Oscar (pentru scenariu și interpretare, nimic mai puțin), la Globul de Aur și cine caută mai bine prin noianul de explozii și proiecte ratate artistic dă peste un Rambo cu totul nebănuț.

Dragoș Cojocaru

La începutul anilor '70, tînărul Sylvester Stallone visa la o carieră de actor, dar trăgea mîța de coadă prin New York, încercînd să cîștige măcar bani cît să trăiască de pe o zi pe alta. Provenit dintr-un cămin destrămat, trecuse de la o familie adoptivă la alta și, elev cu probleme, de la o școală la alta. Printr-unul dintre licee a fost votat de colegi drept „elevul cu cele mai mari șanse de a ajunge pe scaunul electric”. A primit o bursă la American College, în Elveția, și acolo, aproape din întîmplare, a jucat într-o producție de teatru a școlii, *Moartea unui comis-voiajor*.

Experiența i-a dat ideea de a încerca o carieră de actor. Carieră care a însemnat la început să moară de foame în *Big Apple*.

La capătul a patru zile de dormit în stația de metrou, Stallone acceptă să joace într-un obscur porno soft (a ajuns un film căutat după succesul lui *Rocky*) pentru 200 de dolari. „Ori făceam asta, ori jefuiam pe cineva, eram cu adevărat disperat”, avea să explice Sly mai tîrziu. Au urmat mici roluri ocazionale, dar ratează o mare șansă cînd nu este ales pentru *Nașul*. Disperat, Stallone se mută la Los Angeles, în speranța că în California va găsi un teren mult mai fertil pentru visele sale. În acest timp, își transcrie frustrările în scenariu dintre care multe aveau să vadă lumina ecranului. „M-am gîndit că dacă voi continua să scriu, pînă la urmă cineva o să-mi cumpere un scenariu și îmi va oferi șansa să joc”, spune Stallone. Los Angeles s-a dovedit locul în care visul lui a început să prindă rădăcini, mai ales după ce Roger Corman, „regele seriei B”, i-a dat cîteva roluri mici. Viitorul Rambo a apărut alături de David Carradine în *Death Race 2000* și alături de Ben Gazzara în *Capone* (tocmai a apărut și la noi pe DVD), în rolul celebrului ucigaș Frank Nitti.

A urmat peste noapte succesul imens al lui *Rocky* – rol aproape autobiografic scris de Stallone (și nominalizat la Oscar). După 200 de milioane de dolari încasări, Stallone devine mare vedetă, iar aprecierile criticilor îi deschid calea spre un viitor frumos în lumea filmului. Cîteva ani mai tîrziu, în 1982, odată cu *First Blood*, cariera lui Stallone avea să fie deviată din drumul spre o anume „respectabilitate” artistică, spre statutul de superstar al filmelor de acțiune. Anul 2010 îl găsește pe Stallone la capătul unei cariere de decenii în care alternează succesele cu dezastrele artistice și de public, dar împăcat cu statutul său de action-hero, așa cum arată și recente sale filme: un ultim

Rocky, un ultim *Rambo* și *The Expendables*, din această vară.

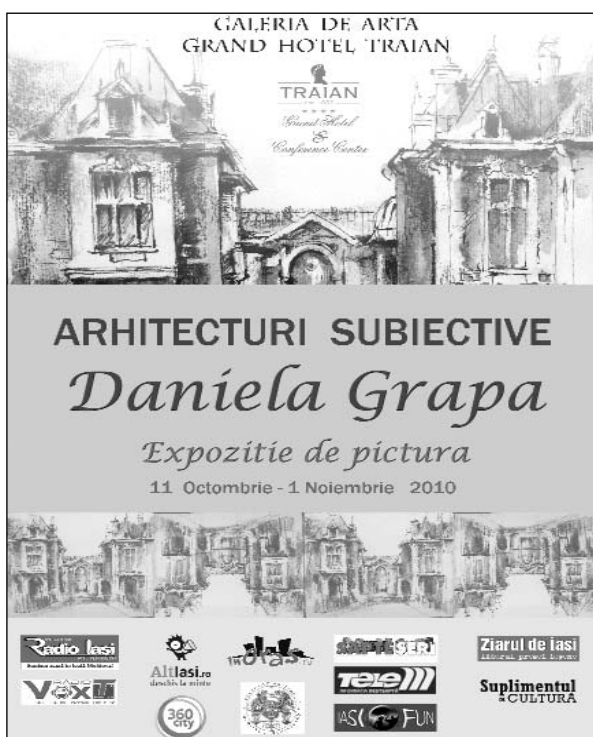
Poate fi și actor bun

Însă undeva între *Rocky* și *Rambo*, Stallone a fost implicat în mai multe proiecte bine primite de critică și mai puțin bine de public. A debutat ca regizor cu drama *Paradise Alley* (1978) în care și-a rezervat și rolul principal, a jucat fotbal alături de Michael Caine în *Drumul spre Victorie* și a scris și jucat în *F.I.S.T.*

F.I.S.T. (sau *Fist* – proaspăt apărut pe DVD), realizat în 1978 de un regizor specializat în filme cu subiect social și politic, este o poveste despre mărirea și decăderea unui ficțional sindicat, vag modelat după *Teamsters*-ul lui Jimmy Hoffa. Un film în care Stallone apare în rolul principal, cel al liderului sindicalist Johnny Kovak, alături de o întregă listă de actori respectați precum Rod Steiger sau Peter Boyle. Un film al cărui scenariu a fost rescris de Stallone, spre marea supărare a scenaristului Joe Eszterhaz, cel care avea să dea de aur mai tîrziu cu *Basic Instinct*. Un film neașteptat de bun, uitat azi sub avalanșa de *Rocky*, *Rambo*, *Cobra* etc. ce ocupă majoritatea C.V.-ului actoricesc al lui Stallone.

Această poveste realistă cu sindicaliști și mafioți poate arăta în ce fel ar fi putut evolua cariera lui Sylvester Stallone dacă acesta n-ar fi preferat să joace mai degrabă eroi musculoși. Și poate arăta că, în ciuda părerii generale, Sly poate fi și actor bun, lucru dovedit în mare măsură de alt film atipic în cariera sa, *Cop Land*, în care Rambo reușește să facă față unor actori de talie precum Harvey Keitel sau Robert de Niro.

P.S.: Cei care vor avea curiozitatea să vadă *F.I.S.T.* îl vor recunoaște poate într-un mic rol pe Anthony Kiedis care, ceva ani mai tîrziu, avea să devină cunoscut ca vocalist al formației Red Hot Chili Peppers.

Adelin Petrișor vorbește despre Războaiele mele la Iași

Martți, 19 octombrie, de la ora 14.00, în Sala Senat a Universității „Al.I. Cuza”, Iași, Adelin Petrișor se va întâlni cu cititorii și cu studenții pentru o discuție despre volumul său, *Războaiele mele*, apărut în colecția „Ego. Publicistică” a Editurii Polirom. Participă la eveniment Daniel Condurache și Alex Savitescu. Moderator va fi Andrei Giurgia, Asociația Studenților Jurnaliști din Iași.

Adelin Petrișor a primit cinci premii ale Asociației Profesioniștilor de Televiziune din România, inclusiv Marele Premiu APTR în 2003, Premiul pentru cel mai bun reportaj în 2007 și Premiul pentru documentar politic în 2009.

În *Războaiele mele* Adelin Petrișor își recapitulează deplasările în importante zone de conflict ca fosta Iugoslavie, Irak, Liban, Afganistan, în închisoarea Guantanamo, precum și întâlnirile cu Yasser Arafat, Mu'amar al Gaddafi, ayatollahul Mohamed Fadlallah sau teroristul sirb Arkan. Este un volum care „va fi citit adesea cu răsuflarea tăiată”, declară Andrei Pleșu pe coperta cărții.

Volumul conține zece povestiri de război la baza cărora stau reportaje realizate de jurnalist și difuzate de Antena 1, Realitatea TV sau TVR1, dar care conțin și detalii care nu au apărut în știrile sau reportajele de la TV: condițiile din zona de război, întâlnirile cu personajele amintite, detalii din culisele redacțiilor, precum și momentele tensionate prin care au trecut familia și prietenii rămași acasă.

Jurnalistul Adelin Petrișor speră ca prin

intermediul acestei cărți să regăsească publicul elevat pe care televiziunile l-au pierdut din cauza dezbatelor nesfârșite care au luat locul reportajelor și știrilor serioase.

„În *Războaiele mele* am povestit câteva din experiențele din Irak, Liban, Serbia, Afganistan și Guantanamo. Cititorul poate găsi și elemente din culisele diverselor redacții în care am lucrat. Poate vedea cât de greu se găsesc bani pentru proiecte interesante, cât de complicat este să promovezi într-un jurnal tabloidizat o știre serioasă. Mi-ar plăcea ca această carte să fie citită de studenții facultăților de jurnalism. Cred că ei pot schimba modul în care sînt azi făcute cele mai multe dintre jurnalele de știri. Viitorii jurnaliști pot scoate din atenția publicului «chiloții Biancăi lui Bote» și pot aduce în prim-plan lucruri serioase care chiar ne influențează

» **„Adelin Petrișor e discret, calm, rezonabil. Răsfoindu-i cartea, am descoperit cu plăcere că e și talentat.”**
(Andrei Pleșu)

viața”, declară Adelin Petrișor.

Un tehnician inteligent al știrii

Jurnalistul Cristian Tudor Popescu, în prefața cărții, recomandă cartea tinerilor studenți la jurnalism: „Cartea aceasta mi se pare o lectură necesară pentru tinerii care vor să îmbrățișeze meseria de gazetar – poate să le stîrnească dorința de a lucra greu, periculos, dar adevărat, în loc să toace vorbe și să umfle niște știri cu pompa prin vreun studio de televiziune. Iar pentru un gazetar bătrîn ca subsemnatul e o priză de nostalgie a Epocii de Aur a jurnalismului, anii '90 și începutul anilor 2000”.

„Adelin Petrișor nu seamănă a «reporter de

război». În asta constau farmecul și eficiența lui. Nu privește oțelit spre telespectator, nu adoptă aerul macho al unui combatant înrăit, nu candidează la rolul de erou viril, mereu în pericol, gata să se sacrifice pentru buna noastră informare. Pare mai curînd vulnerabil, fără aderență la brutalitatea frontului: e pur și simplu un tehnician inteligent al știrii, un comentator responsabil, reprezentantul nostru în teren, și nu un aventurier temerar dornic să ne aducă în casă zgomotul tranșeelelor. Ceea ce nu înseamnă că Adelin Petrișor nu știe ce riscă. Dar e discret, calm, rezonabil. Răsfoindu-i cartea, am descoperit cu plăcere că e și talentat.” (Andrei Pleșu).

VOI N-AȚI ÎNTREBAT
fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBI

Ce mult te iubim, Paraschevo!

S-a rupt coarda mi de sus. Asta e, se mai rupe, că de aia e chitară. Hopa sus pe scuter și zbîrrrrr pîn' la magazinul de ace brice și carice muzicale. Drumul mi-a purtat roțile prin dreptul Mitropoliei, a cărei curte clocotea de popor, iar după densitatea de baticuri chinezești noi de pe capetele mămăilor oricine putea ghici că e hramul urbei.

Îmi zic deodată că nu ar strica să particip și eu, pentru experiența proprie, la această buluceală sacră. Am parcat zbîrnîtoarea în boscheți, mi-am scos casca precum orice bun creștin și am plonjat în baia de mulțime. M-am dat pe lîngă o băbuță sulemenită și, intrînd în vorbă, i-am mărturisit că nu știam nici o iotă despre viața Cuvioasei, cine-a fost și ce-a făcut. La care tușa Viorica își începe discursul.

— Măi, băiete, voi tineretul nu mai aveți timp de biserică și asta nu e bine, e păcat, maică. Uite, te învață mamaia: *Sfînta s-a născut în Epivata, azi Boiados, pe țărmul Mării Marmara, în apropiere de Constantinopol, maică. Părinții ei, oameni de neam bogat și credincios, rîvnitori spre cele sfinte, au crescut-o în frica de Dumnezeu, îndemnînd-o spre deprinderea faptelor bune, dar mai ales a postului, rugăciunii și milosteniei, maică!*

— Da' de unde știi matala toate astea?

— Păi am citit din cărțulia asta, că mă plictiseam, am uitat go-blenu' acasă. Hii, ia uite, sarmale! Și aici! Alo, cocoano, ce te bagi așa? Nu te mai împinge, lua-te-ar dracu, huooo! Domnu', și aici sarmale! Ia uite la țiganca aia!

— Mai zi-mi din cartea matala, că e interesant, mamaie.

— Ce să-ți zic, nu vezi că se bat aștia de la mîncare? Creștini sînteți voi, lua-v-ar naiba să vă ia! Na, că fac și păcate din cauza lor. Așa, unde eram? Deci: *La vîrsta de 10 ani, fiind ea într-o biserică a Precistei, auzi cuvîntul evanghelic: „Cine va vrea să vie după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea să și vie după Mine”. De acest cuvînt ca de o săgeată fu rînită la inimă. Aleu, ce m-a săgetat la șale. Na, ține tu cartea, că mă dor ochii. Uf, stau de cinci ore în picioare, măcar dacă puneau și aștia niște bănci. Niște șarlatani, toți popii aștia. Vai, iar am spus păcate. Noroc că ajung la racla sfintei și scap.*

— Cum așa?

— Păi dacă atinge acolo moaștele te lezezi de păcate, mamă. Și scapi de boală. Uite, eu mi-am pregătit aici în sacoșă. Iaca, astea-s cizmele mele de iarnă. Le trec pe acolo ca să nu alunec cu ele. Și aici am un pantalon de la nepoțel, că n-am putut să-l aduc cu mine. Tu ai venit cu casca?

— Hmm, știi că e o idee bună?

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjunct: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Dragoș Cojocaru, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu, Veronica D. Niculescu, Adrian Olaru, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu.
Film: Iulia Blaga. **Teatru:** Mihaela Michailov.

Arte vizuale: Constantin Vică.
Caricatură: Lucian Amarii (Jup).
Grafică: Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu.

Actualitate: Robert Balan, R. Chiruță, Ciprian Nedelcu, Veronica D. Niculescu, Elena Vlădăreanu, Cristina Hermeziu.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărei Agenții Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal. Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

Warm-up party cu instalație și performance la Iași

Vineri, 22 octombrie, în Club Brain din Iași, de la ora 20.30 va avea loc un warm-up party cu instalație și performance, *Șșș scolioza*, un proiect de Valentina Chirița și Gabriela Eftimie. Un spectacol ce surprinde grația ce se ivește din automatism, din ritmul perpetuu și cu volumul dat la minim al surpării corpului unui funcționar care muncește într-un spațiu

strîmt. *Șșș scolioza* a cîștigat o finanțare la concursul de proiecte coregrafice de la Centrul Național al Dansului București.

Detalii pe <http://artnomore.ro/>

Muzica: mort la creier

Cu: val chimic, GreEn Plast1c, Anjus Marius

Durata: 35 de minute

» Iulia Blaga: „Are mult umor, personajele sînt mustoase și în special interpretările imaginative. Și, mai ales, are capacitatea rară de a nu te plictisi – asta cînd în multe filme știi cu un minut înainte ce urmează să se întîmple”.

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA

Luiza VASILIU

Legi

Tot îmi doream eu ca Ențiclopedia să se scrie singură – săptămîna asta aproape că mi-a ieșit figura. Am primit de la unul dintre cei mai ențiclopedici cititori ai acestei coloane un articol din „România Liberă” și, a doua zi, trei fotografii. Era vorba despre clovni, așa că era cu neputință să-i trec cu vederea. Nu știu dacă sînteți la curent, dar în noua lege a pensiilor există trei tipuri de condiții în care îți poți desfășura activitatea: normale, deosebite și speciale (eu aș mai fi adăugat sclipitoare, pocnitoare, fantastice, răpitoare, dar nu m-a întrebat nimeni nimic). La categoria „speciale”, legea îi înghesuie pe muncitorii din sectoarele care utilizează materiale explozive, din minerit, forajul sondelor de țitei, unități de depozitare a deșeurilor radioactive. Plus cei care desfășoară activități în subteran, în prelucrarea industrială a topiturii de sticlă prin suflare cu gura, în oțelării și turnătorii, în laminare și prelucrarea diferitelor minereuri. Îi mai adăugăm pe unii lucrători din porturi, pe aviatori, și ajungem în sfîrșit la „profesiile din activitatea artistică” (ghilimelele din prima parte a Ențiclopediei sînt invizibile, dar asta nu înseamnă că nu există). Unde îi găsim pe balerini, dansatori, acrobați, jongleri, călăreți de circ, dresori de animale sălbatice, soliști vocali de operă și de operetă, cascadori, suflători la filarmonică și, căci aici voiam să ajung, pe clovni. Adică noua lege a pensiilor se gîndește și la cei maximum zece clovni care au lucrat toată viața într-un circ și care, după 60 și ceva de ani, au și ei dreptul la pensie. Ce drăguț din partea ei. Dar mai avem oare zece clovni în România? Sau măcar doi? Căci, dacă ei există în lege, atunci ar trebui să existe și în realitate. Așa cum, în Spania, tot cititorul nostru ențiclopedic a dat peste o statuie de clovn, sub care stă următoarea plăcuță: „Locuitorii din Elche îi sînt recunoscători lui Alfonso Aragon Bermudez, zis Fofu, pentru încalculabila sa contribuție la lumea infantilă”. Ei, asta e mai drăguț decît orice lege, mai ales dacă ne gîndim că purtătorii de nas roșu lucrează în condiții mai „speciale” decît noi toți. După cum știm de la Böll, „cea mai rușinoasă capcană la care e expus orice clovn e aceea de a rîde la propriile lui trucuri. O umilință cumplită”. Ențiclopedia adună deja semnături pentru ridicarea unei statui închinată Clovnului Necunoscut.

Agentii de rezervă/The Other Guys, de Adam McKay. Cu: Will Ferrell, Mark Wahlberg, Eva Mendes, Michael Keaton, Steve Coogan, Samuel L. Jackson, Dwayne Johnson

Rătăciți printre clișee

Al patrulea film pe care actorul Will Ferrell și regizorul Adam McKay îl realizează împreună e încă o comedie reușită, de astă dată cu polițiști. Will Ferrell și Mark Wahlberg dau o replică stereotipului *organului* din filmele americane, care e un tip viril, cu fizicul cît ușa, bine îmbrăcat și care știe întotdeauna ce să facă și ce să spună. Aici însă, colegii lui Garcea – interpretați de Samuel L. Jackson și Dwayne Johnson – își trădează prostia atît prin felul în care se poartă (dînd replici ca din filme proaste), cît și prin cum se îmbracă – tot ca în filmele americane stereotipe.

Aceasta e și maniera de lucru a scenariștilor care iau peste picior clișeu după clișeu. Prin urmare, nu vă mirați cînd cei doi superpolițiști, vedetele orașului, se aruncă de pe o clădire înaltă de 20 de metri. Garcea nu e așa departe.

Dar să nu le dăm mai multă importanță decît merită pentru că nu despre ei e filmul, ci despre colegii lor din umbră, Allen Gamble (Ferrell) și Terry Hoitz (Wahlberg), doi *loseri* – unul care se ține numai de hîrtoage și nu vrea să facă teren, enervant de cît de amabil e cu colegii obraznici, celălalt un nevrozat care se isterizează din orice, mai ales cînd nu se poate remarca din cauza apatiei camaradului. La cîte comedii proaste am văzut în acest an și la cît de mare poftă de rîs avem, *Agentii de rezervă* poate fi ușor supraestimat, adică să ni se pară mai haios decît este. Dar adevărul e că are mult umor, personajele sînt mustoase și în special interpretările imaginative (deja pare un film de Oscar...) Și, mai ales, are capacitatea rară de a nu te plictisi – asta cînd în multe filme știi cu un minut înainte ce urmează să se întîmple. Ar trebui mai multe astfel de filme igienice.

Mănînc și plîng la noul film cu Julia Roberts

Iată însă și cealaltă față a medaliei, un film american

Mănîncă, roagă-te, iubeste/Eat Pray Love, de Ryan Murphy. Cu: Julia Roberts, Robert Franco, Javier Bardem, Billy Crudup, Richard Jenkins

FILM

Iulia BLAGA

atît de plin de clișee încît dacă mai adăugi unul o să ai imaginea clișeului devenit normă. *Mănîncă, roagă-te, iubeste/Eat Pray Love* nu e adaptarea bestseller-ului simpatic al lui Elizabeth Gilbert, ci „un film cu Julia Roberts”, în care ea se duce la Roma să se delecteze cu mîncare, se roagă într-un ashram din India în cămăși flower-power și cu un machiaj minimal, sacrificiu răsplătit în Bali, unde închiriaza o reședință inundată de verdeață, ca în emisiunile TV despre vacanțe de neuitat în locuri exotice, și se îndrăgostește de un bogătaș brazilian interpretat de Javier Bardem. Un asemenea proiect n-ar fi cîștigat nici la concursul CNC.

„M-am rîs” citind cartea și m-am foit văzînd filmul, și aș fi avut nevoie de și mai multe aripioare de pui pe care să le ronțai compulsiv. La cît se presupune că a mîncat la Roma (*dolce far niente*, tralala), Julia Roberts rămîne la fel de suptă la față (unde nu se pot adăuga așa ușor straturi de burete ca pe talie). Evoluția ei spirituală, credibilă în carte, se transformă într-un *dolce far niente* permanent. Degeaba ni se aruncă la un moment dat ideea că în India nu trebuie să bei suc direct din sticlă (ca să nu faci bubă), descoperirea lui Dumnezeu tot echivalează cu un concediu *all inclusive*. Tot umorul din carte a rămas între coperte, laolaltă cu fiorul spiritual, onestitatea și optimismul scriitoarei-eroine care lasă New York-ul pentru a se redescoperi într-un an în Italia, India și Indonezia.

ISSN 1584-8272

9 771584 827000 286